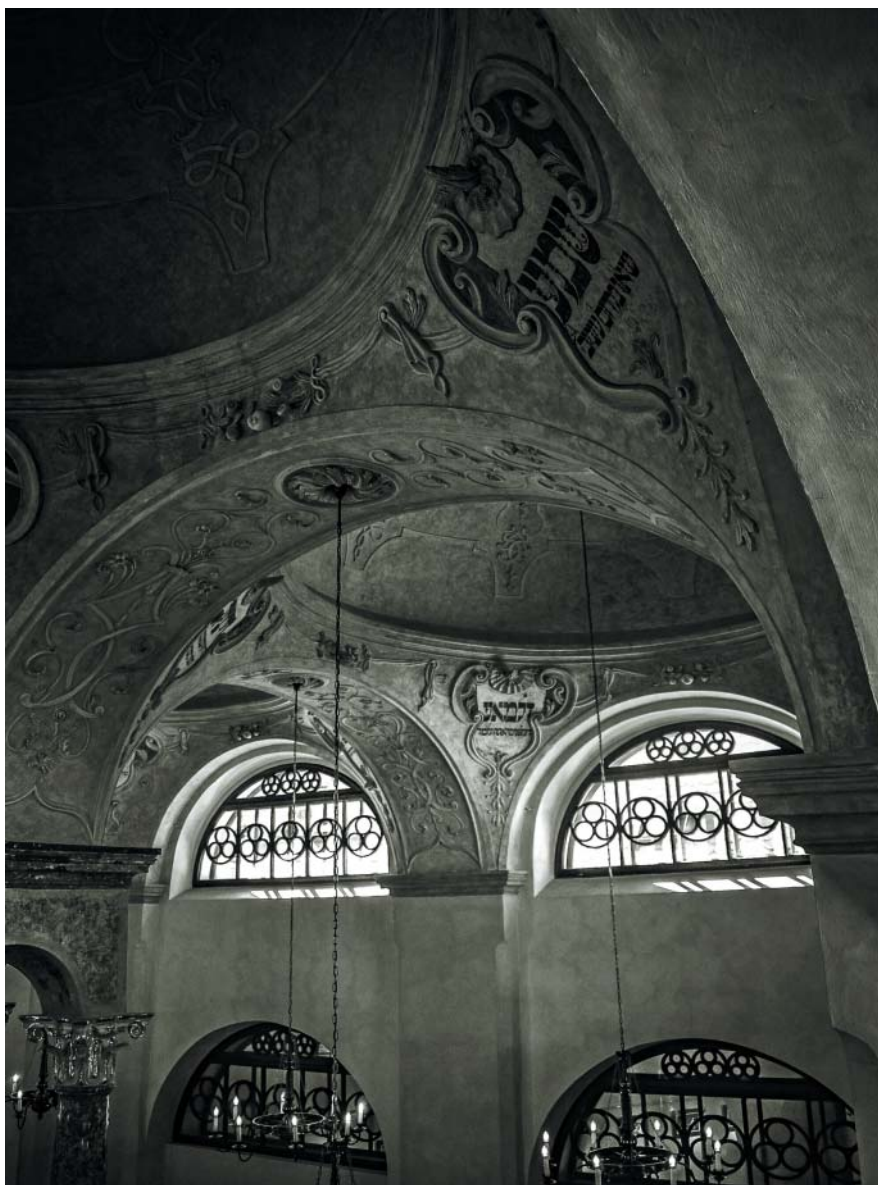

חַדָּשׁ תָּמֻז רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

VÍTĚZNÁ FOTOGRAFIE LOŇSKÉ LETNÍ FOTOGRAFICKÉ SOUTĚŽE 10 HVĚZD
Vítězkou se stala paní Veronika Holanová s fotografií z mikulovské synagogy.

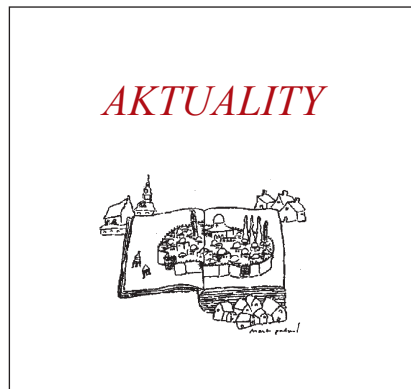
PROFESOR HALÍK A FŽO

Dne 30. května zveřejnila Federace ŽO v ČR jménem české židovské komunity Reakci na výroky Mons. prof. PhDr. Tomáše Halíka. V ní se ohradila proti jeho výrokům, týkajícím se situace na Blízkém východě a antisemitismu. Jde především o tvrzení, že „izraelský premiér Benjamin Netanjahu je daleko větším viníkem vzrůstu antisemitismu na světě než Hamás“. To považují podepsaní zástupci FŽO i představitelé židovských obcí a organizací za „nebezpečnou morální relativizaci. Srovnávat demokraticky zvoleného představitele suverénního státu s organizací, která 7. října 2023 spáchala brutální masakr na civilním obyvatelstvu, včetně znásilňování, upalování a vraždění žen a dětí, a která se otevřeně hlásí k ideologii usilující o fyzickou likvidaci židovského národa a nadále zadržuje desítky civilních rukojmích, je nejen intelektuálně pokleslé, ale především morálně neobhajitelné.“

Také Halíkovo varování, aby Židé, respektive Izrael, „neprohospodařili morální kapitál holokaustu“ ve smyslu „politického obchodování s utrpením“, k čemuž podle jeho slov už dochází, považuje FŽO za mimořádně nevкусné, necitlivé a vůči obětem nacionálního socialismu hrubě urážlivé.

„Antisemitismus, kterému dnes čelíme, není důsledkem vzniku Státu Izrael, jeho politiky či konkrétních představitelů, ani odpovědností samotných Židů. Historie protizidovské nenávisti má tisícileté kořeny. Obvinění, že Židé si mohou za své utrpení sami, je jedním z nejstarších antisemitských mýtů. Je nám líto, že právě Vy, teolog a duchovní římskokatolické církve, která se v návaznosti na druhý vatikánský koncil snaží o překonání historického antijudaismu, tento předsudek šíříte,“ uvádí se v závěru textu, zaslaného profesoru Halíkovi a uveřejněného v médiích.

Profesor Halík zveřejnil svoji odpověď 1. června. Uvádí se v ní: „Dlouho vyhlížím alespoň jednoho spravedlivého mezi náboženskými představiteli Židů v ČR, který by jasně odsoudil válečné zločiny, páchané Netanjahuovou vládou v Gaze. Právě od věřící komunity bych čekal čestné a statečné: Ne v našem jménu! – a to bez výmluv a relativizací. Právě od ní bych čekal, že se budou hlasem naší společné víry v Hospodina, který se zastává sirotků a vdov, a nikoli hlasem politiků izraelské vlády. S hlu-

bokým zklamáním, bolestí a rozhořčením čtu Vaše nešťastné prohlášení, kterým zcela neseriózně zkreslujete mé postoje, urážíte mne a riskujete tím ztrátu jednoho ze svých upřímných přátel a podporovatelů. Má kritická slova vždy byla a jsou jednoznačně a adresně cílena právě vůči nynější Netanjahuově politice a vůči těm, kdo ji omlouvají, a nesou tedy morální spoluvinu za její zločiny. Je proto naprosto nestoudné vinit mne z nějakého nepřátelského postoje vůči Židům a židovství jako takovému.“ V tomto duchu se nese celá odpověď pana profesora. Za všechno může Netanjahu, spoluviníkem je Stát Izrael, „jehož nezodpovědná politika dlouhodobě zotročovala vztahy mezi oběma národy, zejména na okupovaném území, a která nyní nepřiměřenou válečnou reakcí dostává Izrael do mezinárodní izolace a přispívá k nebezpečnému růstu antisemitismu“.

FŽO reagovala 6. června už jen velmi stručně: „Profesor T. Halík zveřejnil v pondělí 2. června t. r. své vyjádření k reakci českých židovských obcí a institucí na jeho výroky, které opakovaně zazněly ve veřejném prostoru. Oba texty předkládají argumenty ke zcela rozdílným tématům, je zjevné, že se názorově mýlíme a nenalezli jsme základ, z něhož by polemika mohla vycházet.“ *jd*

OTEVŘENÝ DOPIS

Vážené vedení festivalu Rock for People, jako Federace židovských obcí v České republice se na Vás obracíme s naléhavou výzvou k přehodnocení účasti severoirské kapely Kneecap na letošním ročníku Vašeho festivalu. Kapela Kneecap opakovaně vzbudila kontroverze otevřenou podporou extremistických a teroristických skupin a neskrývaným antisemitismem. Její členové veřejně skandovali hesla jako „Up Hamas, Up

Hezbollah“, na koncertních pódiiích promítali hesla volající po zničení Izraele a na sociálních sítích pózovali s vlajkou Hizballáhu či s knihou Hasana Nasralláha. Rádi bychom připomněli, že Hizballáh i Hamás jsou oficiálně uznány za teroristické organizace v celé EU včetně České republiky. Proti jednomu z členů skupiny bylo ve Spojeném království před necelým týdnem vzneseno obvinění z trestného činu v souvislosti s podporou terorismu. Jejich vystoupení byla již zrušena například v Německu, ve Spojených státech byli zbaveni vízové podpory a aktuálně čelí vyšetřování britské protiteroristické jednotky. Všechny tyto kauzy jsou dostatečně mediálně známé.

Svoboda projevu má své limity. Glorifikace násilí, výzev k zabíjení a podpora organizací usilujících o likvidaci jiných národů do veřejného prostoru nepatří. Přítomnost Kneecap na Vašem festivalu by byla nejen morálně nepřijatelná, ale i nebezpečná – vyslala by vzkaz, že je v pořádku normalizovat nenávisť, antisemitismus a násilí.

Rock for People má pověst moderního a otevřeného festivalu. Věříme, že sdílíte hodnoty demokracie, lidských práv a odmítnutí nenávisti. Proto Vás žádáme, abyste vystoupení kapely Kneecap zrušili. Nejde pouze o hudbu. Jde o to, jaké hodnoty jsme jako společnost ochotni tolerovat – a jaké musíme odmítnout.

S úctou

*Petr Papoušek, předseda FŽO
Karol Efraim Sidon, vrchní rabín FŽO*

OBSAH

Válka, jež zahýbe světem 3
Komentář k Tóře 4–5
Snít s otevřenýma očima – rozhovor s prozaikem Omerem Friedlanderem 6–7
Pařížanky – české výtvarné umělkyně a Francie v Litoměřicích 8
Výstava ke 40. výročí Revolver Revue 9
Jak se žilo – ze vzpomínek fotografa a malíře Maxmiliána Bermanna 10–11, 20
Roger Scruton: Západ a Orient 12–13
Maďarský židovský časopis Szombat 14
Jiří Daníček: Šest básní 15
O nejistotě života – rozhovor s rabínem Davidem Bernsteinem 16–17
Jaké je to žít v Izraeli 17
Omer Friedlander: Medúzy v Gaze 18–20
Izrael: Gaza za oponou Íránu 21
Výběr z českých médií 22
Dobrá sezóna – o představeních Divadla Pavla Országha Hviezdoslava 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Když se řekne válka, v Izraeli to znamená cosi jako sezonní jev. Něco možná častějšího, než jsou olympijské hry. Tedy počítáme-li i „miniválky“ s guerillami v Gaze či Libanonu. Nelze najít Izraelce, který by aspoň jednu válku nezažil. Pří nejmenším tu s Hamásem, která už trvá skoro dva roky.

Ale válka s Íránem je jiná liga. Není to proxy válka s guerillami (Hamásem, Hizballáhem, Hútií), ale válka dvou suverénních států, členů OSN. Je to něco, čemu Izrael odvykl od roku 1973, od války jomkipurové (s Egyptem a Sýrií). Čemu do značné odvykl i svět. Co spustilo Rusko v únoru 2022 proti Ukrajině a co už tři roky nese cejch ruské agresivity a revanše.

Odpovídá něco z toho válce Izraele s Íránem, která začala v pátek 13. června? V zásadě spíše ne. Izrael s Íránem nesousedí, ty dva státy nemají vůči sobě žádné územní požadavky, žádné nevypořádané nároky. Je to typická ukázka války preventivní.

Izrael vyslal na Írán bombardovací letadla, s předstihem si tam na citlivých místech připravil drony ovládané na dálku a získal spolupracovníky i na vysokých pozicích. To vše jen proto, aby v den D mohl zasadit úder jaderným a raketovým kapacitám Íránu. Tedy státu, a v tom je jádro pudla, který se netají jadernými ambicemi a touhou, aby Izrael přestal existovat.

Vše ostatní – íránské jaderné odvety na Izrael, další izraelské údery na špičky íránské armády, jaderné vědce i arzenály výzbroje – je už jen následek.

PROČ PRÁVĚ TEĎ

Kdybychom to rozebírali detailně, mohli bychom porovnávat útok Izraele na Írán s útokem Ruska na Ukrajinu. Obojí má svým způsobem parametry „speciální vojenské operace“, jak tomu říká Moskva. Moskva též říká, že její invaze na Ukrajinu měla preventivní ráz. Ale hned bychom narazili na dost zásadní rozdíly.

Když Izrael v červnu 1967 zahájil preventivní šestidenní válku, reagoval na to, že Egypt žádal odvolání dozorčích jednotek OSN ze Sinaje a uzavřel pro Izrael Akabský záliv. Na Írán teď zaútočil preventivně v situaci, kdy hrozba z Íránu skutečně existuje a je do značné míry veřejně hlásaná.

Jednak tím, co Teherán říká na adresu Izraele (slovy nejvyššího duchovního vůdce je to prý „nádor, který bude odstra-

něn“). A též tím, co potvrzuje Mezinárodní agentura pro atomovou energii, což není židovský lobbistický spolek, ale agentura OSN. A podle ní Írán obohacuje uran na úroveň, která neodpovídá potřebě energetické (pro jaderné elektrárny), ale potřebě zbrojní (pro atomové bomby).

Ve srovnání s tím zaútočilo Rusko na Ukrajinu v situaci, kdy už ovládalo část jejího území a sama Ukrajina areál Ruské federace, natož její samotnou existenci, neohrožovala. Za válečný cíl stanovilo abstraktní „denacifikaci“. Zde bychom styčné body hledali opravdu těžko.

VÁLKA, JEŽ ZAHYBE SVĚTEM

Jinak je samozřejmě pravda, že izraelskému útoku – možnosti jeho provedení – nahrála situace v regionu, její vývoj za poslední dva roky. Před deseti lety byl Írán považován za neformálního vítěze „arabského jara“. Mezi arabské státy nepatří, ale zatímco ty – Egypt, Sýrie, Libye – se propadaly do občanských konfliktů, bojů, ba hroucení (Libye), Írán vyšel z tehdejšího chaosu posílen.

Z Iráku se stal po pádu Saddáma Husajna spojenec, Sýrii dokázal Írán pomocí svých vojáků (a ruského letectva) udržet jako celistvou, zvládl vyzbrojit Hizballáh a učinit z něj dominantní sílu v Libanonu, posílit Hamás v Gaze i Hútie v Jemenu. A získat podporu Ruska. Není náhoda, že Írán je hlavní dodavatel dronové technologie (bezpilotních letounů Šáhíd), kterou Rusko používá na Ukrajině.

Takto Írán posiloval své ambice i vliv. Až s ruskou invazí na Ukrajinu (Moskva má starosti jinde) a útokem Hamásu na Izrael v říjnu 2023 se věci daly zásadně do pohybu. Izrael – ač se mu nepodařilo ovládnout a zpacifikovat Gazu, jak by chtěl – oslabil Hamás a jeho schopnost ho ohrozit. Vzápětí oslabil Hizballáh

v Libanonu. A když loni padl Asadův režim v Sýrii a novou vládu podporuje Turecko, ukázalo se, že Írán přišel o „pevninský most“ ke Středozemnímu moři, o důležité spojení (Asada v Sýrii) i o guerilly, jež mohly účinně ohrožovat Izrael (Hamás, Hizballáh).

Toto byla cesta, která dláždila podmínky pro izraelský útok na Írán z 13. června.

POHLED IZRAELE A EVROPY SE ROZCHÁZÍ

Je velmi obtížné předvídat, jak se ta válka vyvine zítra, natož za týden, až vyjde červencový *Rch*. Zapojí se do ní USA? Prezident Trump řekl, že se rozhodne do dvou týdnů, ale už v neděli 22. června americké stroje B-2 bombardovaly íránská jaderná střediska Fordo, Natanz a Isfahán. Do jaké míry účinně, se nedalo jednoznačně říci. A Írán si vyhradil právo na jakoukoli odvetu. Ale již v úterý 24. června Trump oznámil, že Írán i Izrael přistupují na příměří. Zda toto příměří vydrží, a hlavně zda Írán svůj jaderný program utlumí na úroveň pro energetiku, je ovšem stále v rovině kdyby.

Můžeme se podívat spíš na to, jak tu velkou válku – přesněji konflikt s potenciálem k opravdu velké válce – vidí svět, zvláště ten evropský. Na základě zpráv z médií lze říci toto. Sympatie jsou na straně Izraele, ale jak dlouho a za jakých podmínek vydrží, je těžké odhadovat. Dost Západanů tu válku vnímá jako další kamínek k rozklizení dosavadního světa na cestě ke třetí světové válce.

Například reportér magazínu *Der Spiegel* se v Tel Avivu diví, že dva čerstvě vybombardovaní důchodci (80 a 76 let) tu válku podporují. Že více než desítek mrtvých po zásazích íránských raket se bojí možnosti, že by Teherán získal atomovou bombu. V tomto se pohled Izraelců a Evropanů rozchází.

Ale už teď je jisté, že tato válka zahýbe světem. Rusko nebylo v roce 2023 schopné uchránit arménský Náhorní Karabach před útokem Ázerbájdžánu. V roce 2024 nebylo s to uchránit svého spojence Asada před pádem. A letos nebylo schopné uchránit Írán před útokem Izraele. Zadělavá si na pověst mocnosti, jež není schopná ochránit své klienty.

A toho si svět všimne.

ZBYNĚK PETRÁČEK

PARŠAT BALAK

Balak, Ciporův syn (byl toho času moávským králem), vyslal posly do Petoru Řeky, do vlasti svého lidu, k Bileamovi, Beorovu synu, aby ho povolali, řkouce: „Hle, ten lid, jenž vyšel z Micrajim, pokryl povrch země a usadil se mi naproti. Prosím tě, pojď nyní a proklej mi ten lid, poněvadž je mocnější než já, a snad se mi pak podaří jej pobít a vyženu je ze země, vždyť vím, že komu ty požehnáš, je požehnan, a proklet ten, koho ty prokleješ!“ (4M 22,4–5) Hned tímto úvodem připomíná příběh o Bileamovi příběh Avrahama, v němž se uvádí, že Bůh mimo jiné slíbil Avrahmovi: „požehnám ti a zvelebím tvé jméno, staneš se požehnaním. Těm, kteří ti budou žehnat, budu žehnat, a proklínat ty, kteří tě proklínají, tak se tebou budou žehnat všechny pozemské rodiny“ (1M 12, 2–3).

Není to jediná zjevná paralela mezi oběma příběhy, ale tím spíš je zapotřebí si všimnout rozdílu. Spočívá v tom, že v Avrahmově případě to není on, kdo žehná nebo proklíná. Požehnání nebo prokletí si přivolává na svou hlavu každý tím, že Izraeli žehná nebo jej proklíná. Avrahmovo potomstvo je zeď, od níž se požehnání nebo prokletí odráží nazpět, odkud přišlo. Balak však od Bileama žádá, ať Izrael prokleje. „Já vím, že komu ty požehnáš, je požehnan, a proklet ten, koho ty prokleješ.“ Odkud to, proboha, ví? Jediné, čím vypravěč naznačuje odpověď, je informace, že Balak vyslal posly k Bileamovi, Beorovu synu, do vlasti svého lidu.

Talmudský pramen (Sanhedrin) proto Bileama, Beorova syna, identifikuje s Jaakovým tchánem Lavanem, otcem matek Izraele Rachel a Ley, a s aramejským králem Kušanem Rišatajim, s nímž Izrael vedl válku zase až v době soudců. Ať už si to vykládáme jakkoli, Bileam žil v zemi, kde žili Aramejci, blízcí příbuzní praotců Jisraele. Pesachová hagada nadto vypráví, že Lavan byl horší než sám egyptský faraon, protože ten chtěl zavraždit jen novorozené izraelské chlapce, ale Lavan chtěl zlikvidovat Izrael v samém zárodku, v Jaakovovi, totiž, že Aramejec chtěl zničit mého otce.

Pozoruhodné na tom je, že tak Hagada vykládá výrok Tóry, že *můj otec byl zaničující Aramejec* (5M 26,5). Poukaz na aramejský původ praotců Jisraele hraje svou roli i v informacích Tóry o náboženských představách jejich příbuzenstva, které žilo v Mezopotámii. Vedle jiných bohů ctilo Hospodina, Boha Avrahmova a Nacho-

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Měsíc tamuz, 1995.

rova. Platilo to jak pro Lavana, tak o generace později pro Bileama, který stavěl svou prorockou kariéru výslovně na znalosti Hospodina. Proto se také měl na pozor vzbudit jeho nevoli, nebo dokonce hněv a navenek se stavěl co poslušný služebník Hospodinův. Už proto nemohl splnit přání moávského krále, aby proklel lid, kterému Hospodin žehná. Přesto si dal říci a Balakovo pozvání přijal.

Rovněž se smířil s tím, že místo aby Jisrael proklínal, bude opakovat slova požehnání Jisraeli, jež mu Hospodin vloží do úst. Musíme si proto klást otázku, co ho vedlo k tomu, že Balakovo volání o pomoc vůbec vyslyšel? S tím souvisí i Balakovo přesvědčení, že ačkoli dělá Bileam prakticky pravý opak toho, co od něj očekával, nakonec společně najdou místo, kde Jisrael prokleje. Protože jako pravý Aramejec něco jiného říká, než vskutku zamýšlí a dělá (viz Lavan), spoléhal na to, že svými náboženskými okolky zvyšuje cenu svého konečného prokletí. Ukázalo se však, že byl na omylu, Bileamovi nešlo o slibovanou odměnu ve zlatě a stříbre.

Očekával odměnu v poznání, jak vyvolat Hospodinův zničující hněv na Izrael, aniž by ten lid sám proklínal. Takovou zášť připisovali autoři Pesachové hagady Lavanovi, když jej pokládali za ještě rozhodnějšího nepřítele Izraele, než byl faraon.

Sledujeme-li projevy Lavanova vztahu k Jaakovovi, neviděl v něm nic jiného než prostředek k vlastnímu obohacení. Když k němu Jaakov přišel do aramejského Charan, záhy poznal, že má něco, co jemu schází. Přinesl do jeho rodiny požehnání, spočitatelné na počtu ovcí a koz. Proto mu dal za ženy obě své dcery a očekával, že se požehnání, které v něm má, jenom znásobí.

Jaakov mu však unikl mezi prsty s dcerami, dětmi a majetkem, a Lavanova náklonnost k zeti se obrátila v nenávisť. Pronásledoval ho, dostihl a skutečně měl v úmyslu jej zabít a přivlastnit si jeho požehnání na dětech a stádech.

Pro Bileama to nebyl příběh z dávné minulosti. Doposud mu sama historie dokazovala, že hrozba z této strany již dávno zmizela. Jaakovovo potomstvo žilo v egyptském područí, a nakonec bylo tvrdě zotročeno. Najednou tu ale stojí na moávské hranici v takové síle, že narychlo povoláný Aramejec na moávském trůnu prosí, aby mu tu svoloč proklel! A Hospodin, starý aramejský bůh, jeho bůh, mu ještě ve snu řekne, že tomu lidu požehnal!

Vypravěč odkládá odpověď na otázku, proč Bileam nasedne na oslici a jede k Balakovi, když mu jeho přání nemůže splnit. Místo aby Jisrael proklel, je nucen opakovat požehnání Jisraeli, která mu Hospodin vkládá do úst. Díky tomu se mu však otevírá pohled na jiný svět, v němž pro něj nemůže být místo, a na zánik svého světa, celé lidské civilizace, postavené na lži. *Pronesl tedy své přísloví a řekl: „Z aramejské země dal mne přivést Balak, moávský král, z pohoří Východu: Proklej mi Jaakova a přijď, Jisraeli, klň! Jak mám však proklít, když Hospodin neproklíná, a jak klnout tomu, komu Hospodin neklne? Když z vrcholku skal, z výšin na něj patřím, lid zřím odděleně sídlit, jenž s národy se nemísí! Kdo Jaakovův prach, sémě Jisraele spočte? Kdybych tak mohl zemřít smrtí čestných lidí a můj konec byl jako jeho!“ (4M 23,7–10)*

Z toho, co mu Hospodin vložil do úst, načerpal poznání, v čem vlastně spočívá síla jeho nepřítele, a řekl: „Lid zřím odděleně sídlit, jenž s národy se nemísí“, a z toho odvodil svou radu.

EFRAIM K. SIDON

JAK SE VYHNOUT PODEZŘENÍ**Matot-Masej 4M 30,2–36,13**

Dvě rabínská učení z doby Druhého chrámu mluví o rodinách, jež se proslavily svou rolí ve fungování templu a tím, že nikdy neupadly v podezření z, jak bychom řekli dnes, „nekalého obohacování“. Rodina Garmu vynikala v přípravě obětního chleba. Právilo se o nich, že „jejich památka byla chována v hluboké úctě, neboť v domově jejich dětí se nikdy nenašel vybraný chléb, což by bylo způsobilo, že lidé by řekli, že je krmí z přípravy obětiny“. Totéž platilo o rodině Avinasových, která chystala chrámové kadidlo. I ta byla vážená, neboť „nikdy se nestalo, že jejich nevěsta používala vůně, a pokud se některý její člen oženil, jeho manželka nesměla vycházet navoněná, aby lidé neřekli – využívají chrámové kadidlo k tomu, aby se parfěmovali“.

V Talmudu stojí, že člověk musí plnit své povinnosti vůči lidem stejně, jako je musí plnit vůči Bohu. Nejzřetelněji je to znát ve verši: „Budete před Hospodinem a Jisraelem čisti“ (4M 32,22). Tato zásada se stala základem dvou halachických principů. První je známý jako *chašad*, „podezření“, konkrétně, že určité činy, které jsou sice samy o sobě povoleny, jsou zakázány, neboť mohou vyvolávat podezření, že ti, kdo je dělají, činí cosi zakázaného. Například rabi Šimon bar Jochaj uvádí, že Tóra nařizuje, aby *pea* (část pole nesklizená a určená pro chudé) se nechala až na konec žni proto, že pokud by to bylo dříve, chudí by si vzali své, ale kolemjdoucí by si mohl myslet, že majitel pole jim nic nenechal. Stejně tak rabíni nařizují, že pokud má dům dveře na dvou stranách, chanuková světla mají svítit v obou, aby si lidé nemysleli, že majitel světla nerozsvečuje. Existuje řada dalších případů, kdy je zákaz něčeho diktován tím, aby „si lidé nemohli myslet, že...“.

Zájem o to, jak se věci jeví ostatním, je zvláštní. Vždyť přece záleží na tom, co si o nás myslí Hospodin. Ale rabíni věděli, že podezírání je mezi lidmi všudypřítomné a že je nesmírně zhoubné. Judaismus, jehož cílem je vytvořit společnost, založenou na spravedlnosti a vzájemném respektu, tento problém nepodceňuje. Na jedné straně nám přikazuje nechovat podezření, ale posuzovat druhé velkoryse, na druhé straně nám zakazuje jednat tak, abychom upadli v podezření, ať už by to bylo na základě pouhého zdání.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách tamuz/av 5785 – červenec 2025****Staronová synagoga**

4. 7. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.56 hodin
5. 7. sobota	CHUKAT 4M 19,1–22,1 hf: Sd 11,1–33 perek 5	konec šabatu 22.22 hodin
11. 7. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.52 hodin
12. 7. sobota	BALAK 4M 22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 perek 6	konec šabatu 22.15 hodin
13. 7. neděle	<i>půst 17. tamuz</i>	2.26–21.59 hodin
18. 7. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.45 hodin
19. 7. sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 perek 1	konec šabatu 22.06 hodin
25. 7. pátek	předvečer roš chodeš av mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.37 hodin
26. 7. sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ MATOT-MASEJ 4M 30,2–36,13 mf: 4M 28,9–15 hf: Jr 2,4–28; 3,4 perek 2	konec šabatu 21.55
1. 8. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.27 hodin
2. 8. sobota	ŠABAT CHAZON DVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27 perek 3	předvečer půstu 9. av 20.42 hodin konec šabatu 21.42 hodin
3. 8. neděle	PŮST 9. AV šachrit	8.15 hodin konec půstu 21.39 hodin

Vysoká synagoga*Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14 hodin.**Šacharit v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.**O šabatu mincha ve 13.40 hodin.***Jeruzalémská synagoga***Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.*

SNÍT S OTEVŘENÝMA OČIMA

Rozhovor s izraelským prozaikem Omerem Friedlanderem

Omer Friedlander se narodil roku 1994 v Jeruzalémě, vyrůstal v Tel Avivu, v dětství prožil jako syn akademických rodičů dva roky v americkém Princetonu, v angličtině také získal vysokoškolské vzdělání, které ukončil titulem Master of Fine Arts na Bostonské univerzitě v Massachusetts. Knižně debutoval roku 2022 sbírkou *jedenácti snových, ale zároveň realistických krátkých próz situovaných do dnešního Izraele* Muž, který ve Svaté zemi prodával vzduch; dvě povídky z tohoto svazku, který zatím vyšel v řadě překladů včetně slovenštiny, čtenářům představíme v příští Židovské ročence a v tomto čísle Rch. Autorovou druhou knihou, která má vyjít ještě

letos, je román *Skleněný golem – její děj sleduje dlouhou cestu jednoho vzácného artefaktu, která začala v Praze roku 1939.*

Pokud se nebudete zlobit, začneme vašimi předky – a napřed tím vašim dědečkem, kterého u nás dobře známe, pražským rodákem, historikem Saulem Friedländerem. Prozradil vám někdy ze svého života víc, než napsal ve svých pamětech?

Pamatuju si, že ten rok, co jsem měl bar micva, jsem spolu s bratrem Elamem dostal ve škole úkol: nakreslit rodinný strom a udělat s některými členy rodiny rozhovor. A my jsme se rozhodli, že se vyptáme dědečka na jeho zkušenosti z války. Táta nám speciálně pro tuto příležitost koupil diktafon. „Nezapomeňte zmáčkнуть start,“ řekl.

V té době jsme byli na návštěvě příbuzných v Paříži. A já si vzpomínám, jak jsem s novým záznamníkem v rukou vstoupil do matně osvětlené brasserie. Před námi seděl dědeček, obličej mu lemovala hříva stříbrných vlasů. Z vysokých oken bylo vidět na ulici lesklou po dešti. Kolem se vznášeli elegantní číšníci s tácy naloženými humřími klepety, krvavými steaky a ústřicemi v barvě kosti. Na podnosech se skvěly čokoládové zákusky s třešňovou želatinou a horami zmrzliny. Děda kývnul na číšníka a objednal nám dvěma hranolky. A když jsme se do nich pustili, začal: „Narodil jsem se v Praze v té nejhorší

možné chvíli.“ Mluvil a mluvil a vyličil nám celý svůj život, a my jsme samozřejmě zapomněli zmáčkнуть start.

Vás dědeček z matčiny strany zase vyrostl, třebaže pocházel z Běloruska, v kanadském Montrealu. Jak se mu líbily tamní zimy?

Norman, můj dědeček z matčiny strany, jako dítě hodně churavěl. Měl alergie snad úplně na všechno a drsné kanadské zimy mu nedělaly dobře. Patří k typu lidí, pro které je zvyk železná košile. Řekl mi, že když vyrůstal, jedl každý den přesně to samé: jehněčí kotletu, šťouchané brambory a vařenou mrkev. Na každý den v týdnu má ponožky jiné barvy: červené jako burgundské víno, hořčicově žluté a tak dál. Jako jediný v rodině se věnoval přírodním vědám, především studiu příčin a projevu rakoviny, a pak v této oblasti prováděl na Hebrejské univerzitě výzkum. Trochu ho zklamalo, jak hrozní byli jeho vnuci v matematice a že se dali na umění.

Tenhle děda má rád sladké. S oblibou vypráví historku, že poslední den, co sloužil v armádě, než ho propustili (byl zraněný během šestidenní války), mu všichni jeho kamarádi dali ve vojenské jídelně čokoládový pudink, co byl k obědu. Snědl jich tehdy nejmíň deset.

Dohledala jsem, že jedna vaše babička je původem z Egypta, ale co ta druhá?

Hagit, moje babička z otcovy strany, se narodila za britského mandátu v Palestině. Než se seznámila s dědečkem Saulem, byla zasnoubená s malířem Avigdorem Arikhou. V té době studovala na konzervatoři v Paříži, chtěla se stát klavíristkou. Často mi líčila situaci, kdy ji Arikha představil svému známému: spisovateli Samuelu Beckettovi. Setkali se v kavárně. Načež k jejich stolku přistoupil houslista a omylem jí srazil do klína espresso, přímo na bílé šaty. Kdykoli mi o tom povídala, zakrývala si samými rozpaky rukama tvář.

Celý život se pak přátelila s izraelskými malíři a malířkami, například s Leou Nikelovou a Liliane Klapischovou. A v nej-

různějších uměleckých pokusech vždycky povzbuzovala i nás. Když zemřela, zanechala nám obrovský kufr plný obrázků, které jsme kdy namalovali, schovávala je celé roky: čmáranice tužkou, když nám byly tři, otcovy skicy cválajících koní. A samozřejmě si nechala i Arikhova díla, včetně překrásného vlastního portrétu, který ji kdysi nakreslil a který mi teď visí na zdi v bytě v New Yorku.

Oba vaši rodiče jsou akademici – matka je muzikoložka, otec filozof. Váš bratr je jazzový hudebník hrající na basu. Jak vás vychovávali a jaké u vás podporovali zájmy?

Oba nás ve všem podporovali. Vyrůstali jsme v domě přetékajícím knihami, hudbou a obrazy. Když jsem byl malý, zaměřoval jsem se spíš na výtvarné umění: hlavně na kresbu. A řekl bych, že to je částečně důvod, proč je pro mě tak důležitý popis a detail. Psaní je svého druhu pozorování, zrovna tak jako kresba, a klíčem je vnímat maličkosti. Zachytit skvrnky na slupce hrušky, světlo a stín v křišťálové míse. Když jsem je črtal kusem uhlu nebo tužkou HB, bylo to stejné, jako bych psal prózu. Musíte se jim prostě věnovat.

Váš otec mimo jiné sbíral staré dětské ilustrované knihy a podle jednoho recenzenta jsou vaše povídky jakési pohádky naruby. Souhlasíte?

Knižky pro děti mě rozhodně ovlivnily. Na pohádkách miluju, jak se v nich stírají hranice, jak vždycky zavánějí nejistotou, nestabilitou a možností proměny. A když jsem sám začal psát, nijak zvlášť jsem se nestaral, že mísím realismus s báje a mýty, protože i moje oblíbené povídky stavějí na obou tradicích. S dětstvím se navíc pojí určitá pronikavost a svěžest, což je pro spisovatele hodně důležité. Spisovatel má v popisu práce snít s otevřenýma očima. Je to povolání, které je zároveň dětské a hodně vážné: jakýsi vážný způsob hraní, nebo řekněme hravá vážnost.

Národní službu jste strávil v Safedu. Co konkrétně jste tam dělal a co vám to lidsky a profesně dalo?

Když jsem dokončil střední vzdělání, přestěhoval jsem se na národní službu do Safedu: do města v severním Izraeli, které se svými modrými kupolemi synagog, úzkými uličkami vydlážděnými kočičími hlavami a kabalistickou mystickou atmosférou zásadně lišilo od mého domovského Tel Avivu s jeho plážemi, kavárnami

Foto Yam Traiber.

a muzei. V Safedu nebylo dokonce ani kino.

Bydlel jsem tam v komuně s osmi dalšími dobrovolníky. A pracoval jsem s mladými lidmi z nejrozmanitějšího prostředí: včetně ultraortodoxních dospívajících, co začali pochybovat o víře, přičemž některé z nich jejich rodiny doslova vyobcovaly a oni museli spát na ulici. V noci jsem se procházel naší čtvrtí, Kanaánem, a nad rámec povinností jsem se s nimi bavil, hráli jsme spolu vrhčáby. Občas jsme si na přenosných vařičích udělali mátový čas, listy jsme nasbírali na kraji ulice. A já jsem teď díky té zkušenosti mnohem otevřenější a tolerantnější, a navíc jsem v Safedu získal báječné kamarády na celý život.

Bakalářský titul jste obdržel v oboru anglická literatura v britské Cambridgi – je to podle vás elitní, nebo elitářské místo?

Po pravdě je to v mnoha ohledech elitářské místo, a hodně formální. Skoro je to až přímý protiklad Izraele, který je velmi uvolněný a řekněme neformální. Než jsem se ocitnul v Cambridgi, nikdy jsem nenosil kravatu, takže mi jeden můj spolubydlící musel ukázat, jak se zavazuje. Ještě horší než formálnost však bylo počasí. Anglické zimy jsem nenáviděl. Náladu mi dokázal zvednout jen výlet do tamního Scottova polárního muzea. Některé vystavené předměty – spací pytel z jelenice, háček ze psího postroje nebo rozbitý stříbrný kompas – patřily členům expedice, která skončila pohřbená sněhem. A nejlíp si pamatuju deník jejího vůdce, Roberta Falcona Scotta. V posledním záznamu, kdy už patrně věděl, že spolu se svými muži zemře, napsal: „Došlo na nejhorší. Všechny moje sny jsou pryč. Dobrý Bože! Tohle je strašlivé místo.“ A zrovna tak jsem se během cambridgeských zim cítil i já: tohle je strašlivé místo!

Sám teď učíte v New Yorku tvůrčí psaní: čemu se podle vás lze na kurzech naučit a čemu naopak ne?

Já tvůrčí psaní učím strašně rád. A zjistil jsem, že nejefektivnější způsob, jak studenty něčemu naučit, je s nimi pečlivě číst. Zkoumáme spolu odstavec z povídky třeba Raymonda Carvera nebo Alice Munroové a rozložíme ho na jednotlivé dílky, abychom pochopili, jak funguje. V procesu psaní činí autor volby technického rázu. A my se můžeme stát jakýmsi inženýry naruby a prozkoumat, jak je povídka sestavená. Proč autor vybral toto slovo a proč tamto? Proč zrovna takový rytmus? Co to znamená, když řekneme

dobry detail? Co je možné vyškrtnout, aby to celé lépe fungovalo?

Ale spouště věci se naučit nedá. Proces psaní je do velké míry podvědomý, skrytý. Musíte mít trpělivost a určitou povahu, schopnost – dokonce i touhu – být po dlouhé časové úseky sám. A někteří moji studenti po takovém životě, který je pro spisovatele nutný, nijak netouží.

Na Kolumbijské univerzitě, tedy vašem současném působišti, se odehrály bouřlivé protizraelské – nebo snad i protizidovské – protesty. Do jaké míry jste je zažil na vlastní kůži a jak jste je vnímal?

Během studentských protestů a všech těch okupačních táborů jsem na Kolumbijské univerzitě normálně vyučoval. Já sám podporuju příměří, ukončení války a navracení všech rukojmích. Když ale studenti začali volat po zničení Izraele, najednou jsem se cítil ohrožený: jenom proto, že sám jsem Izraelec. V mojí třídě mě všichni studenti vždycky respektovali, chovali se vstřícně a já jsem je učil hrozně rád, ovšem atmosféra na univerzitě byla hodně napjatá.

Odráží se už v současné izraelské literatuře nějak předloňský říjnový útok Hamásu a následná válka?

Řekl bych, že psaní funguje různými tajemnými a často velice pomalými způsoby. A než spisovatelé pochopí a nějak zpracují natolik strašlivou událost, aby o ní mohli psát, chce to dostatek času. A jako Izraelec jsem po 7. říjnu cítil ohromný strach a nejistotu: že můj domov není jen místo, kde se žije v neustálém ohrožení, ale může i přestat existovat. Byla to nesmírně těžká doba. A pro lidi v Gaze je to živá noční můra. To utrpení je nesmírné. A skoro nikdo teď v podstatě není schopen připustit bolest i na opačné straně.

Moje vlastní práce se po 7. říjnu zásadně změnila. Měl jsem rozepsaný román. Nepojednává přímo o 7. říjnu, ale odvíjí se od pocitů, které jsem po tom útoku měl, od obav, že ztratím domov. A taky pojednává o tragické neschopnosti Izraelců a Palestinců vidět utrpení těch druhých.

Pokud kritici zmiňují vlivy na vaši tvorbu, uvádějí co do atmosféry Isaaca Bashevis Singera, co do zachycení tíhy historie a všudypřítomného násilí Davida Grossmana a Amose Oze.

Britská prozaička Zadie Smithová kdysi napsala esej *Vnímat řemeslo*. Rozebírá v něm spisovatele, kteří jsou jako housloví

solisté (tj. předstírají, že na celém světě píšou jenom oni), a pak ty ostatní, kteří potřebují slyšet všechny členy orchestru: které inspiruje flétna, hoboje i klarinet. A já patřím do druhé skupiny. Pořád si vybírám další a další knihy a čtu. Můj stůl je přímo zavalen knihami, které mě formovaly. A jsem velký příznivce Bashevis Singera, Grossmana i Oze, ale netuším, kolik procent by který z nich v mé autorské duši zaujímal.

Prózu píšete anglicky, přípravné poznámky většinou v hebrejštině a v rozhovorech to vysvětlujete tak, že se ve své vlasti cítíte tak trochu jako outsider – a navíc jste potřeboval získat nějaký odstup. Ovládáte i další jazyky a nakolik věříte svým překladatelům?

Ano, prózu píšu převážně anglicky a jen občas v hebrejštině. A pokoušel jsem se naučit francouzsky, což ale většinou spočívalo v tom, že jsem se s pařížským bratrancem díval na hororové filmy typu *Texaský masakr motorovou pilou*, a pak jsem mu v několika bodech shrnul ve francouzštině zápletku.

Moc doufám, že jednoho krásného dne budou moje knihy přeložené do hebrejštiny. Prozatím vyšly v holandštině, italštině, turečtině a slovenštině a na cestě je i rumunské vydání. Svým překladatelům věřím a obdivuju je, ovšem v mnoha jazycích nikdy nebudu vědět, jak moje dílo vlastně vypadá.

Mluvíte také trochu česky? Co vás na našem hlavním městě upoutalo nejvíce a jaké další české autory – předpokládám kromě Franze Kafky – znáte?

Kéž bych tak mluvil česky! Jediné slovo, které znám, je zmrzlina. Prahu jsem navštívil ještě jako univerzitní student a hrozně se mi líbila. Je neuvěřitelně krásná. Zrovna teď píšu část románu, která se odehrává v Praze a je inspirovaná dědečkovým životem, takže doufám, že se do vašeho hlavního města brzy vrátím. A jsem velký fanoušek nejenom Kafky, ale i Milana Kundery a Bohumila Hrabala.

V Tel Avivu jsem strávil dětství jenom pět minut od Spinozovy ulice s pokroucenými staříčkými fíkovníky a vybledlými budovami ve stylu Bauhausu, kde se léta v bytě plném koček ukrývala Kafkova literární pozůstalost. A ať už se nad tou čtvrtí vznáší Kafkův duch nebo ne, jeho dílo mě mohutně ovlivnilo: jak niterým prolutím humoru s tragédií, tak vědomím absurdity.

HANA ULMANOVÁ

PAŘÍŽANKY

České výtvarné umělkyně a Francie v Litoměřicích

Ženám, výtvarným umělkyním tvořícím v uplynulém století, tak bohatém na společenské, sociální, kulturní i politické změny, se v posledních letech dostává pozornosti především formou autorských retrospektivních přehlídek. Litoměřická výstava *Pařížanky. České výtvarné umělkyně a Francie* nahlíží české ženské výtvarné umění v širším kontextu. Pozornost věnuje skupině 25 známých i méně známých českých výtvarných umělkyň

Zdenka (Nelly) Datheil (Arnoštová): *Kompozice*, 60. léta 20. století, olej, plátno. Foto Ondřej Polák.

a zaměřuje se na inspirace, školení, vlivy, osobní vazby, pobyty i ocenění, jichž se jim dostalo ve Francii, která pro mnohé naše umělce představovala Mekku výtvarného umění 19. a první poloviny 20. století.

PŘEKVAPIVÁ SROVNÁNÍ

Do výstavního souboru zařadila Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, která na přípravě výstavy spolupracovala s Moravskou galerií v Brně, české rodačky umělecky působící přibližně mezi lety 1890–1990. Výčet auto-

rek ani míra jejich zastoupení není a ani nemůže být kompletní, u mnohých se nedařilo získat pro výstavu reprezentativní díla, která by reflektovala jejich fran-

Terry (Terezie) Haass (Goldmannová): *Bez názvu*, 1988, koláž, Rub Gallery. Foto Oto Palán.

couzskou zkušenost, u jiných nebyla výpůjčka z různých důvodů možná vůbec. Přesto výstava nabízí mnohá překvapivá srovnání, řadu autorek vrací do všeobecného povědomí.

Hella Popper Guth: *Kompozice*, 60. léta 20. století, olej, sololit, soukromá sbírka. Foto Galerie KODL.

U některých jde zřejmě o jejich vůbec první poválečnou prezentaci (Hana Hladíková-Bernkopfová, Milada Šindlerová), jiné představuje v téměř neznámých tvůrčích polohách (Marie Fischerová-Kvěchová, Božena Vohánková, Julie Winterová-Mezzerová, Julie Horová-Kováčiková).

Zastoupeny jsou již etablované umělkyně, jimž se dostalo odborné pozornosti v nedávné době (Marie Galimberti-Provázková, Věra Jičínská, Hella Guth), nechybí ani všeobecně známá jména, jako např. Zdenka Braunerová, Toyen, Hana Wichterlová, Linka Procházková nebo Adriena Šimotová. Pozornosti se však dostává i autorkám ve své době žádaným a ceněným, dnes však pozapomenutým (Sláva Tonderová-Zátková, Helena Bochořáková-Dittrichová, Karla Vobišová-Žáková), stejně jako umělkyním, jejichž jména do povědomí širší veřejnosti zatím ještě nepronikla (Terry Haass, Zdenka Datheil Arnoštová).

150 DĚL

Výstavní soubor tvoří téměř 150 uměleckých děl. Na realizaci se podílelo 34 institucionálních i soukromých zapůjčovatelů,

Tita (Edita) Hirschová: *Autoportrét*, Francie, 1935, tempera, papír, soukromá sbírka. Foto Oto Palán.

jimž patří velký dík za mimořádnou vstřícnost, s níž ke spolupráci na výjimečném projektu přistoupili. Pozornost je věnována také čtyřem umělkyním židovského původu, kromě Helly (Heleny) Popper Guth(ové) (1908 Kostelní Bříza – 1992 Paříž) jsou to Edita Hirschová (1909 Praha – 1942 Osvětim-Březinka), Zdenka (Nelly) Datheil (Arnoštová) (1908 Praha – 2000 Goussonville) a Terry (Terezie) Haass (Goldmannová) (1923 Český Těšín – 2016 Paříž).

Výstava v Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích bude přístupná do 28. září 2025 a vyjde k ní katalog. K expozici se na stránkách *Rch* ještě vrátíme. (bk)

KRAMEROVA KOŠÍŘSKÁ MADONA

K výstavě ke 40. výročí Revolver Revue v Muzeu literatury

Pokud v letošním létě nastanou dny, kdy teplota nevystoupá příliš vysoko a náhodou se ocitnete v pražské Bubenči, neopomeňte navštívit tamní Muzeum literatury Památníku národního písemnictví. Od doby, kdy se archivy a studovna památníku přestěhovaly ze Strahovského kláštera do nového sídla v bývalé (takzvané třetí) Petschkové vile v Pelléově ulici 44/22, už uplynuly tři roky. V současné době nabízí muzeum stálou expozici a několik výstav. Zaměříme se na tu, která přibližuje příběh časopisu *Revolver Revue* (RR).

Nejen kvůli tomu, o jak důležitý kulturní fenomén se jedná, ale i pro souvislosti jeho loga, jemuž je v expozici věnována poměrně značná pozornost.

40 LET

Výstava s názvem *Live in Revolver Revue Style* byla uspořádána ke 40. výročí RR, „časopisu kulturní sebeobrany“, jenž vznikl jako samizdat v Praze roku 1985. Vydávala ho skupina přátel z prostředí kulturního undergroundu a jeho původní název zněl *Jednou nohou* (myšleno v kriminále). K jeho zakladatelům patřili editor, publicista a překladatel Ivan Lamper, který ho vedl v letech

Čtvrtletník RR asi nemusíme představovat, tak jen krátce: zaměřuje se na literaturu, výtvarné umění, literární a divadelní kritiku; historické události obvykle zpro-

středkovává skrze autentické vzpomínky a svědectví. Publikuje literární texty, původní i překlady, recenze a rozsáhlé rozhovory. Z nich redakce ostatně připravila i skvělou knihu, zahrnující výbor z rozhovorů publikovaných v letech 1985–2016. V cyklu Ateliér představuje RR umělce i jejich pracovní prostředí, kritická část *Couleur* je věnovaná aktualitám

z kulturního a společenského života. RR se po celou dobu své existence snaží o maximální poctivost a kritické vidění, v našem prostředí vzácné. V letech 1995–2005 vycházela paralelně ještě *Kritická Příloha RR*.

Kromě časopisu vydává redakce i knihy, mnohé z nich spojené s židovskou kulturou a historií, mezi nimi například publikaci Adama Drdy o terezínském rodinném táboře v Osvětimi (*Zvláštní zacházení*, 2014), knihu Miloše

Doležala *Tady nikdo není, jen já. Židovské příběhy z Vysočiny a přilehlých krajů* (2023). V loňském roce pak vyšla publikace Veroniky Tuckerové *Bedekr Kafka* o tom, jak si cestu k tomuto autorovi hledali čeští literáti a výtvarníci a zahraniční badatelé v dobách, kdy Kafkovy knihy nebyly dostupné, a jaký vliv na ně dilo tohoto nejvýznamnějšího pražského rodáka mělo.

VÝSTAVA

V barvitě a promyšlené expozici v Muzeu literatury prochází návštěvník „bytem“ – redakcí, v níž se „naživo“ prostřednictvím audio nahrávky a artefaktů (obrazů, soch, objektů a fotografií) seznamuje s příběhem

vzniku a činnosti RR. K vidění jsou všechna samizdatová i nesamizdatová čísla *Revolver Revue* i její *Kritické Přílohy*, svazky paralelní knižní Edice RR. Zhlédnout ale můžete hlavně řadu výtvarných prací spjatých s prostředím a produkcí RR – jejich autory jsou například Jiří Kolář, Pavel Brázda, Viktor Karlík, Filip Topol, Věra Nováková, Pavel Reisenauer, Naděžda Plíšková, Viktor Pivovarov, Ondřej Příbyl, Hanes Reegen, Karel Nepraš, Gabina Fárová, Anežka Hájková, Ivan Sobotka, Vladimír Boudník, Rudolf Dzurko, Tereza Řičanová, Alén Diviš, František Štorm, Dagmar Urbánková, Ondřej Němec, Jaroslav Rotbauer, Libor Fára, Ivan Lutterer, Jaroslav Herbst, Michal Cihlár, Karel Cudlín, Viktor Kolář či Chruďoš Valoušek.

LOGO

Leitmotivem výstavy je obraz tzv. *Košířské madony*, která se stala logem časopisu. Jedná se o fotografii, která původně visela na zdi hostince Na Klamovce, v němž se

scházeli přátelé a redaktori RR a fotografie svůdné ženy se záhadným úsměvem je zaujala. Díky sledu akcí dobrodružné povahy se její tištěná podoba posléze ocitla na obálce tehdy samizdatového listu (09/1988) a poté jako logo začala zdobit (a dosud zdobí) každé vydání. Redaktoři autora zobrazení pózující modelky neznali, ale sám se jim přihlásil.

Byl to fotograf Fred Kramer, jehož výstava reklamních snímků probíhá do 27. července v Uměleckoprůmyslovém muzeu a o níž jsme referovali (viz *Rch* 5/2025). Kramer byl velkorysý, copyright nešel, v souvislosti s *Madonou* zavzpomínal, že se jednalo o foto z 60. let 20. století, které mělo propagovat prodej jakéhosi československého produktu v exotických končinách a že během focení hrozilo, že modelce spadne draperie, která na ní byla přišpendlená. V ateliéru dokonce našel temperou ručně malované pozadí, které tehdy k fotografii použil. Motiv *Košířské madony* se v expozici opakuje v podobě jejích variant v podání různých umělců a také jako námět komiksu, který si mohou návštěvníci vzít a který je – hlavně asi ty mladší – určitě potěší.

Výstavu, jejíž kurátorkou je Josefina Karlíková a architektonické řešení navrhla Natálie Najbrtová, můžete navštívit až do 16. září.

A. MARXOVÁ

Foto Freda Kramera, pozdější proslulá *Košířská madona* a logo RR.

Variace na logo, část triptychu Karla Cudlína, 2001.

Pohled na výstavu v PNP s objektem – pláštěm se jmény těch, kdo podepsali antichartu, od Viktora Karlíka.

1985–1989 (poté dlouhá léta působil jako šéfredaktor týdeníku *Respekt*), dále ho vedli spisovatel Jáchym Topol a malíř a grafik Viktor Karlík (1990–1993) a od té doby až do současnosti ho řídí divadelní a filmová kritička Terezie Pokorná. Neoficiálně vyšlo 13 čísel RR, celkově do května letošního roku je to už 155 čísel.

JAK SE ŽILO...

Ze vzpomínek fotografa a malíře Maxmiliany Bermanna

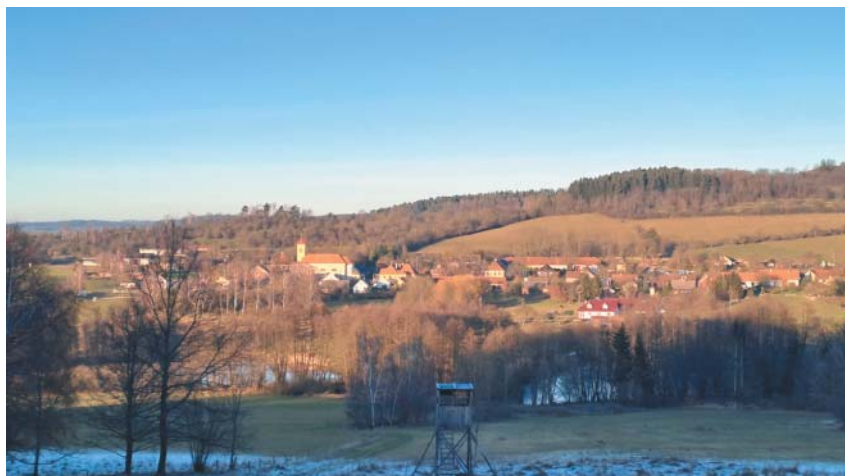
Vzpomínky fotografa a malíře Maxmiliany (Maxe) Bermanna (1876 Němčice – ? Osvětim) přibližují osudy rodiny Bermannovy z Němčic u Klatov. Zakladateli početného rodu byli Ignác (Hynek) Bermann (1853–1930), přísný a ortodoxně založený muž, jenž s obtížemi živil početné potomstvo, a jeho manželka Kateřina, roz. Sachslová (1857–1909). Členy jsou do dvou samostatných částí nazvaných „Moji milí“ a „Jak se žilo a jak se rodiče živili“. Dům Bermannových stával v samém srdci Němčic, mezi kostelem a farou, byl centrem společenského života této malé obce. Vzpomínky se zaměřují na období Maxova dětství a mládí, detailně popisují způsob obživy (otec pracoval jako košer řezník a obchodník), výchovu a vzdělání dětí, rozdělení rolí v rodině, společenské styky s místními občany, obsahují též detailní popis domu a jeho zařízení (včetně nářadí), systém obchodování, rozdíly ve vaření o svátcích a ve všedních dnech, dokumentárním způsobem rozepisují ceny jídla a zboží a líčí každodenní všední život s jeho radostmi i trápeními. Vyprávění také poskytuje základní údaje o životě Maxových rodičů a prarodičů, časově se tak dostáváme před polovinu 19. století. Závěr vzpomínek je věnován úmrtí Ignáce Bermanna v roce 1930 a končí krátkou zmínkou o smrti Maxova syna Kurta na počátku 40. let 20. století (právě z Kurtova podnětu paměti vznikly). Naše ukázka je z části oddílu „Jak se žilo a jak se rodiče živili“, delší úryvky přinese příští *Židovská ročenka*.

Otec Ignác byl na nás velice přísný. Tak přísný, že jsme se ho velice báli, a měly jsme my děti a v jistém smyslu i maminka radost, nebyl-li doma, ať už byl někde na trhu nebo v Klatovech. Tím je také vysvětleno, proč všechny děti mimo mne a Bedřišku, tedy jen ty nejstarší, otci tykaly a všechny ostatní vykaly. Jako všechny děti jsme milovaly svobodu a ta byla doma jen tehdy, když byl otec pryč. Také jeho pobožnost nás ve svobodě rušila, to bylo věčné ptaní: „Už ses modlil tvilin? Už mincha? Už majriv? Dnes je ten neb onen den, např. roš kodeš a ty se modli toto...“

Nikdo z nás dětí nebyl pobožně založen, v tom jsme byli všichni po matince. Ta nám nebyla jen matkou, ta byla i naší starší sestrou, naší kamarádkou. Zkrátka maminka byla zlatá, té jsme od prvního dne říkali všichni ty a to od srdce. Ona nenosila tu velkou zástěru, jen aby si sukni uchránila, ale aby jí všechny hříchy, které jsme provedli, před tatínkem zakryla. Nás do ní zakryla, rukou přikryla, aby ona tu ránu místo nás dostala, nám tou zástěrou nos desetkrát denně utřela a v ní jablka nám přinesla. Hrála si s námi, žertovala a sedla-li si, tři až pět

samé děti, a proto mu tak vzácné nebyly a raději hleděl, jak je odbýt, neb Němčice jsou malé, aby se tam mohly uživit. Tak začal holky posílat do Ameriky. Jeli Bedřa, Josefína, Johana, Elsa, Albert, Mílek, všichni šli za svým chlebem v mladých letech. Na všechny vzpomínal. Albert zemřel dříve než on, a když se to dozvěděl, tak si od srdce zaplakal. My jsme mu to dlouho tajili, ale on to vycítil sám.

Krejcar byl vzácný, ti lidé tak prostí, dobrého srdce a žádného rafinovaného smýšlení a dnešním okem pohleděno, řekl bych „dobří hlupáci“. Tak tomu bylo asi až do 1910. Nechci jim ublížit, bůh

Pohled na Němčice od Hůrky, jaro 2025. Foto Dana a František Škůrkovi.

nás měla kolem krku, na koleně, u nohou a každý se s láskou jen k mamince jako k zátíši šmoulil.

Dnes ve zralejších mých letech musím otce omluvit. Měl nás rád i si s námi zahrál, zalaškoval, ale už v tom oslovení Vy! ležela chladnost a potom, pro tu nejmenší dětskou chybu znal jen bití a toho jsme od něj dostali všichni dosti. K omluvě je toto: otec byl velmi, velmi pilný a pořád počítal, jak nás užívá a jak jen by to bylo možné. Na druhé straně mu hrozili žalobami skrze nezaplacené propadlé účty. Tak jel třeba ve 3 hod. ráno s nepérovanou bryčkou na trh (jarmark) až do Kdyně, Kasejovic neb Strakonice, aby tam vydělal tu zlatku na živobytí pro asi 17–18 krků a pozdě večír přijel domů a zítra ráno zase jinam. Doma jen děti a zase děti a pořád je jich třeba žít víc a víc.

Byly-li už ty většiny ve městě ve škole, musel na ně platit, a přišel-li do Klatov, ten chtěl na sešity, ten na knihu, ten na papír, tužky atd. Doma, kam se kouk,

mne chraň, neb jejich hloupá dobrota nám dávala chléb. Dnes kdyby otec měl 12 dětí, tak by je za stejných podmínek jako tenkrát neuzivil, a proto také dnes žádný 12 živých dětí nemá.

Příklad: Otec koupil od oka tele, kozu, krávu, kůži. On v tom měl cvik. Sedlák neb chalupník, který to jednou do roka prodal, ne. Nenapadlo ho, že váha těch věcí je směrodatná pro koupi. Otec koupil tele a ihned si vypočetl, že má 40 kilo masa po 20 kr., kůže zlatku, hlava, plíce, držky zlatku. Prodejní cena je deset, chalupník cenil osm a dal za šest. Otec prodal zadek (my směli jen předeek jíst, zadek byl trejfe) a kůži. Celý předeek jsme snědli zdarma. Otec neutřil víc, než co za to dal, ale půl telete jsme jedli dva dni. Tak nás živil, ať to bylo kozle neb kráva, vždy tak, že jsme jedli zdarma. Otec nevydělal hotově nic, a proto byla o peníze věčná bída a byl nedostatek peněz k zaplacení účtů. My jsme to všechno snědli, celý výdělek a někdy i přes tento.

Podobně to samé platilo o vejcích. Výdělek z nich jsme z velké části snědli ve formě nakřapnutých vajec. Když z jara přišly červené svátky (*Pesach*), bylo za těch 8 dnů třeba spousta vajec na 25–30 kilo macek (*macesů*), 12 ke strouhání a masa se snědlo, neb tyto dni byly větší děti doma ze školy. Chůva, služka, kočí a magacínér směli chléb jíst, ale ne v domě, nýbrž jen ve stodole a nesměli ani do světnice, když měli chléb v kapse. Ve stodole prodávala služka ocet, hrách, čočku, kořalku a kroupy, mouku krupičku a už ani nevím, co všechno. Tyto věci nesměly těch 8 dnů být v krámu a tatí je prodal písemně za 1 krejcar a po svátcích to s ním služka spočítala, co prodala. Když jsem byl větší a řekl jsem otci, že je to „Gottfoggerei“, neporozuměl tomu, tak to bylo u něj zakořenělé. Den před svátky jarními musela matka pálit v kamnech křemelky, aby byly jontyvig. Sklenice ležely už asi týden ve škopíku u pumpy, aby byly jontyvig. Z půdy se snesly jontyvig hrnce, hrnečky, lžice, nože atd.

Z Klatov, jen z židovského obchodu, přivezl otec nakoupené víno, švestky, cukr, ci-

Bermannův dům, po požáru v roce 1930 znovu postavený, současný stav.

korku a to vše muselo mít štempl, že je to jontyvig, to znamená = svátečné. Dogma a víra otce spasila. Když byl doma, musela se přesně dodržet. My jsme nesměli mít kafe před pátou hod. po obědě, protože kafe je mlékové, oběd byl masový.

My měli tyto druhy nádobí: trejfe, košer, masové, mlékové a jontyvig.

Otec zabil 4 kusy, než byl 1 košer. Ty druhé byly trejfe, on hledal, až našel někde

něco, co je trejfe, a trejfe se nesmělo jíst. Má zlatá mami, co ta zkusila skrze tyto šestero rozličné nádoby. Masová lžice se nesměla mýt v mlékovém škopku neb opačně, a to dalo učení služce, která to nemohla pochopit. Ani suchá lžice se nesměla dotknout talíře, nepatřil-li talíř k té rase, co ta

Dobová pohlednice z 20. let 20. století. Vpravo dole dům rodiny Bermannů.

lžice. Křik, rámus, lžice i talíř vylétly na hnůj. Seděl-li otec ve světnici a dítě přišlo ve 3 hod. k mamince: „Mami, dej mi lívance,“ jen šeptalo, aby to otec neslyšel. Matka už vycítila, jestli tu žádost tatí slyšel, tak dítěti domluvila, že až za chvíli, že ještě nesmí mlíkový jíst, ale neslyšel-li to, zapala mu ústa, dala mu v kuchyni lívanců a vystrčila jej z domu, aby to venku snědl.

Jak otec byl pryč, tak měly děti prě, máti na dogma nedržela a mohly ty lívance, kde chtěly jíst, a třeba hned po obědě. Mami tyto hříchy taky zakryla její velkou zástěrou. Dělal-li se ale k obědu lívance, myslím, že je děti nikdy u stolu nejedly, neb tak daleko se lívance nedostaly, neb máti je nepostačila péct. Děti jí je braly horké z plotny a už na ně čekaly jedno za druhým. Tak se jednou stalo, že uvnitř spravovali kostel a ten malíř tam na lešení viděl pořád půl tuctu dětí a všechny jedly lívance. „I sakra,“ řekl, „dnes má celá obec jen lívance!“ Zatím jsme tam byly jen děti ze 3 chalup vedle kostela a náhodou jsme měly všechny ten den lívance.

Proč by dnes otec nás 18 krků neuživil? Proto, že dnes sedlák ví na kilo, co dobytče váží, a prodá jej jen na váhu.

A cenu? Tu zná z rádia, z novin. Denně tenkrát dostal noviny jen farář a tatí a to ty krejcarové, tam o kursech vůbec nic nestálo. Sedlákova dostatečná četba byla kalendář pro celý rok a vůbec máme tyto dni dostati živočišný státní monopol, myslím, že soukromá koupě krávy odpadne.

Potom peří! Dnes, kdy to zde piší, v březnu 1934, je pátý rok krize, peřový obchod zašel a velkoobchody peřím zašly neb živoří. A vejce má přejít též do živočišného monopolu. V létě, když máti nemusela být ustavičně v krámu, jsme měli v jídlě větší změnu, ne pořád jen maso a vejce, též něco z mouky, rýže atd. Později holky dorostly, pomáhaly mat-

ce a chůva odpadla, to obstaraly větší děti. Bylo velmi levně, ale o ten krejcar bylo zle! Na panském se pracovalo za 13 kr. Dospělé ženské denně, a to od východu do západu slunce. Nevědělo se nic o deseti neb osmi hodinové pracovní době. V r. 1893 bylo takové sucho, že se nevědělo, kam s dobytkem, a prodat se musel, neb nebylo co krmit. Dobrá kráva střední stála 20 zl., tele 4 až 8 zl. a tatí v neděli sedláky nutil: „Vezměte si kousek masa,“ řekl, „vždyť je za 6 krejcarů libra!“ Levnější než brambor, který stál tenkrát hektolitr asi (75 kilo) 3 zlatý.

„Hleďte, jak velké pěkné tele“ a chalupník na to: „Máte recht, Bermanne,“ ale známější řekl „Nácku (*jak říkali otci Ignáci*), ale já nemohu ani těch 6 kr. sehnat.“

Větší děti už chodily do školy v Klatovech, menší v Němčicích, nejmenší byly doma, a tak ve dnech jich už nebyla plná chalupa.

Když jsem byl mezi mým asi 21 a 27 rokem ve světě, přijel jsem domů a máti mne přivítala: „Budeš mít asi hlad, pojď napřed jíst!“ Jak jednoduše ta otázka zní, to cítí jen ten, kdo 5 let nebyl s matkou. Tuto otázku jen matka dá a žádný jiný na světě, i kdyby přiběhl otrhaný jak žebrák, anebo s 6 páry koní.

Maminka mne takto přivítala od srdce, aniž by sama její velkou cenu věděla, zrovna tuto starost o hlad měla a ne jinou. (pokračování na str. 20)

Roger Scruton

ZÁPAD A ORIENT

Anglický konzervativně orientovaný filozof a spisovatel Roger Scruton (1944–2020), který mimo jiné aktivně podporoval disidenty v Československu v období totality, napsal přes 50 knih o architektuře, umění, filozofii, politice, náboženství a dalších tématech. Ve Francii zažil studentské protesty v květnu 1968. Napsal o tom: „Na jednu jsem si uvědomil, že jsem na druhé straně. Viděl jsem neukázněný dav požitkářských chuligánů ze

Roger Scruton. Foto archiv.

střední třídy. Když jsem se ptal přátel, co chtějí, čeho se snaží dosáhnout, dostal jsem jako odpověď jen absurdní marxistické bláboly. Byl jsem z toho znechucen a myslel jsem si, že musí existovat cesta zpět k obraně západní civilizace proti těmto věcem. Tehdy jsem se stal konzervativcem. Věděl jsem, že chci věci spíše konzervovat než bořit.“

Rozuměl také vínu a v roce 2009 vydal na toto téma knihu s názvem *I Drink Therefore I Am* (česky *Piju, tedy jsem, Barrister & Principal*, 2015). Ta obsahuje cenné a vtipné informace nejen o víně jako nápoji, který doprovází od starověku lidskou civilizaci, ale i o historických, filozofických a politických souvislostech s vínem spojených. Odtud také pochází otištěný text, věnovaný dnešnímu civilizačnímu a kulturnímu odstupu mezi západní společností a současným islámským světem. Ve světě zahlceném korektností a revizionismem je osvěžující setkat se s filozofem, který se odváží veřejně přihlásit k vlastnímu kulturnímu dědictví.

* * *

Duševní proměna, kterou působí víno, je pokračováním jiné proměny, ke které došlo třeba i o nějakých padesát let dříve, když byly hrozny sklizeny z vinice. Takže když zvedáme sklenici vína ke rtům, je to živá věc. Jako kdyby víno bylo v každém shromáždění dalším živým společníkem, který si zaslouží stejnou pozornost jako kdokoli ze zúčastněných.

V západních společnostech toto chápání společenské funkce kvašených ná-

pojů zakořenilo v mnoha různých podobách. Nejpádnejším důkazem je tradice „přípitků“. Lidé pozvednou sklenice na pozdrav, čímž dají najevo vzájemnou dobrou vůli a uznání a že jsou připraveni neporušit přátelské ovzduší. I islám-

ský svět uznává společenské klady vína, zejména v poezii básníků Hanze, Rúmího a Omara Chajjáma. Poznávacím znamením islámského puritánského extremismu v dnešní nebezpečné podobě je zdůrazňování zákazu vína v Koránu, přičemž se zapomíná, že podle této svaté knihy teče v mnoha rajských řekách (viz např. súra 47, verš 15).

STŘET CIVILIZACÍ?

Na tomto místě se hodí uvést námitku proti nejhorším skuhralům, a to jsou mulláhové bez špetky smyslu pro humor, kteří zamořili naše města a kazí mladé lidi nařízeními, která lichotí jejich egu. Bezprizorné děti přistěhovalců lákají, aby se ze sympatií daly na jejich stranu, i když to je strana vyznačující se antipatií. Jejich pokusy znovu zavést v evropských národních státech náboženskou cenzuru dosud nemají zákonnou oporu. Ovšem ve velkém měřítku podávají důkaz o jistém jevu, který já osobně považuji za skutečnou tragédii islámu, a sice že vstoupil do moderního světa bez vlastní kultury.

Zásadní role středověkých muslimských teologů při zprostředkovávání klasického myšlení není v intelektuálních dějinách nijak neznámá. Při své vlastní akademické specializaci na filozofii hudby jistě oceňuji, že jediným velkým filozofem, který napsal knihu věnovanou výhradně tomuto tématu, je vynikající hudebník al-Farábí; jeho práce je pozoruhodný pokus, jak skloubit novoplatonskou teorii o kosmické harmonii s projevy rané arabské hudby. Podobně – abych se přidržel dalšího svého zájmu – neexistuje žádný západní klasik zabývající se mravním statutem zvířat na úrovni aspoň trochu srovnatelné s dílem *Případ zvířata versus lidé před krá-*

lem džinů, což je kompilace filozofického bratrstva s názvem Ikvan as-Safa, které žilo v kolébce civilizace (úrodném půlměsíci) někdy v 10.–11. století našeho letopočtu. Myšlenka dvorské lásky (na které staví velká část naší středověké literatury) přišla do Evropy z muslimské Andalusie a jako první ji ve svých spisech filozoficky podpořil Avicenna. A pokud jde o disputaci o podstatě a hranicích filozofického poznání mezi al-Ghazálím a Averroem, ta má dnes stejný význam jako v době svého vzniku.

Co se ale s tou velikou a disputací otevřenou kulturou stalo? Kde například seženete v tištěné podobě tyto filozofy? Spolehlivě v amerických univerzitních knihovnách – v knihkupectvích v Damasku a Bagdádu to nebude. To staví současný střet s islámem do určitého světla. Samuel Huntington to, jak známo, nazval „střet civilizací“, což by svědčilo o tom, že tu jsou dvě civilizace. Ovšem jedna ze stran se k utkání nehodlá dostavit. Střet, jehož jsme svědky, staví proti sobě západní sekularismus a náboženství, které ztratilo část svého sebeuvědomění, takže již nemůže nijak solidně poměřovat své síly s těmi, kdo s ním nesouhlasí.

ORIENTALISMUS

Před zhruba třiceti lety Edward Said vydal své zásadní dílo *Orientalismus*, v němž kritizuje západní odborníky, kteří studovali a hodnotili středovýchodní společnost, umění a literaturu. Přišel s pojmem „orientalismus“, který má vystihovat znevažující a paternalistický přístup k východním civilizacím, který je podle něj typický pro všechny západní pokusy je popsat. Podle Saida se západnímu pozorovateli jeví Východ jako unyle lenivý, libující si v nekonkrétním snění, bez energie a příčinnosti, které jsou základem západních hodnot, takže se nemůže dopracovat hmotného a duchovního úspěchu. Býval zobrazován jako něco cizorodého, přičemž ale západní koloniální vetřelec jako v zrcadle pozoruje pouze sám sebe.

Said svá tvrzení podává v duchaplné a bezchybné literární podobě, ale zvolené citace jsou silně selektivní a zachycují velmi úzký výběr disputací mezi Východem a Západem. A zatímco západní popisy Východu stíhá posměchem, nenamáhal se zjistit, jak dopadá Západ z pohledu Orientalců, ani s ja-

kýmkoli srovnávacím posudkem, aby se mohlo zhodnotit, kdo je ke komu nespravedlivý. Kdyby to udělal, musel by se zmínit o arabsky psané literatuře zcela v západním duchu, kam patří například káhirský Nagíb Mahfúz (který o vlásek unikl smrti, když na něj roku 1994 nožem zaútočil islámský extremist, a v roce 2006, kdy zemřel, byl důkladně cenzurován), nebo o literatuře, která se k západní kultuře obrátila zády a utíká se „do stínu Koránu“, což doporučuje vůdce Muslimského bratrstva Sajjid Qutb. Qutb zavádí čtenáře na místa, kde je svěže a ticho, ale i temno. Egyptská moc jej sice necenzurovala, ale řekněme na rovinu, že ho dala oběsit.

Said kritizoval učenou tradici, která se může hrdě hlásit k tomu, že patří k největším vymoženostem západní civilizace. Orientem se zabývající osvícenští vzdělanci vytvořili nebo inspirovali díla, která se stala součástí západního kulturního dědictví, počínaje Gallandovým zásadním překladem *Tisíce a jedné noci* z roku 1717, přes Goetha a jeho *Západovýchodní diván*, Fitzgeraldův převod *Robáijátu* Omara Chajjáma, Szymanského zhudebnění Háfizových veršů, Mahlerovu *Píseň o zemi* až po T. S. Eliota s jeho hinduistickými vlivy a Poundovy překlady Konfuciových *Ód*. Tato tradice si také nesporně přivlastňovala a přepracovávala východní látky ze západního úhlu pohledu. Ale proč to spíše než jako urážku nebrat jako poctu? Kdybyste se na cizí dílo dívali jako na cosi zcela cizorodého, pak byste o ně přece nestáli.

PŘÍKLAD UNIVERZALISMU

Ve skutečnosti totiž východní kultury mají vůči svým západním čtitelům dluh. V 18. století, v době, kdy Abd al-Wahháb na Arabském poloostrově zakládal svou mimořádně zhoubnou formu islámu, spojenou s pálením knih a stínáním hlav myslících jinak než on, sir William Jones sbíral a překládal z perské a arabské poezie všechno, na co přišel, a chystal se vyplout do Kalkaty, kde měl sloužit jako soudce a zavádět studium indických jazyků a kultury. Wahhábismus se v Indii objevil zároveň se sirem Williamem, hned začal radikalizovat muslimy a hlásat kulturní sebevraždu, které se ten dobrý soudce ze všech sil snažil zabránit.

Jestli se orientalisté dopustili nějaké chyby, nebyl to paternalistický nebo ko-

lonialistický přístup, ale naopak jejich politováníhodné lpění na „domorodosti“ po vzoru sira Richarda Burtona nebo T. E. Lawrence. Ze samé lásky k islámské kultuře si příliš nevšimli lidu a u T. E. Lawrence to dospělo až tak daleko, že nepochopil, že lid a kultura již nemají mnoho společného. Přes to všechno jejich práce zůstává zářným příkladem univerzalizmu západní kultury a nedávno ji pomstil Robert Irwin knihou, v níž je Saidův *Orientalismus* ukázán jako snůška polopravd. Irwin dokládá chyby, omyly i vyslovené lži obsažené v Saidově knize, a pokud to nebylo jasné dříve, teď jasné je, že hlavním důvodem Saidovy obliby na našich univerzitách bylo, že dodával municí proti Západu.

To je ovšem dosti skličující závěr. Obecně vzato je totiž pravda taková, že se mnoho z těch, kdo jsou uznáváni za strážce západní kultury, chopí jakkoli pochybeného argumentu a jakkoli trhlého učení, jen když to pomůže znevážit jejich vlastní kulturní dědictví. Pak to vypadá, že i my vstupujeme do období kulturní sebevraždy, jejímž prvním stupněm je odmítnout, případně vytěsnit z paměti, jakého kulturního rozhledu bylo zapotřebí, aby se tito ušlechtilí orientalisté pustili do úkolu zachránit cizí kulturu, což by napadlo pouze někoho vychovaného západní kulturou. Mám za to, že podobně je tomu i s nezřízeným pitím – je to pokus lidí, kteří ztratili svou kulturu, jak si zaplnit prázdno v hlavě náhražkou z láhve.

TŘI ZPŮSOBY

S vědomím těchto skutečností bych řekl, že nám nezbyvá než na sebe vzít „břemeno bílého muže“ a převzít od těchto orientalistů nelehkou štafetu. Je naší povinností nejen poučovat mladé lidi o kultuře, kterou ztrácejí, ale i pomoci muslimským sousedům vrátit se k jejich vlastní kultuře a pochopit, že lze číst Korán tak, aby se jeho přikázání hodila i na měnící se svět, kde se společensví navzájem ovlivňují. Jak na to?

V nějaké podobě je tato otázka blízká

všem lidem, jejichž víra se opírá o nějakou posvátnou knihu. Jakou máme záruku, že tato kniha je opravdu zjevením Všemohoucího? Existuje jediná možná odpověď: protože nám to sám Bůh zjevil. Že je to odpověď kruhem, to pozná i malé dítě. Z kruhu však není úniku. V nic vyššího, než je Boží zjevení, doufat nemůžeme, a z povahy věci vyplývá, že pro ně není žádný nezávislý důkaz – tedy žádný důkaz srovnatelný s vírou v Boží transcendentnost. To znamená, že posvátný text jako Korán lze číst třemi způsoby.

V prvním případě jej považujeme za lidské dílo, i když podepsané tím nejvznešenějším pseudonymem, ale přitom jsou to jen myšlenky toho, kdo je první dal dohromady. Druhý způsob říká, že je to hlas samého Boha a každické slovo pochází od Všemohoucího. Třetí výklad, hermeneutický, říká, že to je záznam zjevení, ovšem zjevení, kde se nutně uplatnil čistě lidský mezičlánek a které bylo ovlivněno momentální situ-

ací, která již dávno pominula, proto musí být vždy znovu vykládáno, aby se z něj vytěžil pravý smysl a význam pro nás tady a teď.

V naší současné situaci je první zmíněný způsob čtení Koránu nebezpečný – je to provokace, která zcela opomíjí, jakou moc má posvátný text nad těmi, kdo se k němu utíkají. Dru-

hý způsob je však rovněž nebezpečný. Když připsíme tyto náročné verše Bohu a uznáme, že ono volání z arabské divočiny z doby před čtrnácti stoletími je neoddiskutovatelně závazné slovo od slova, pak se dostáváme do rozporu se skutečností a vydáváme se na cestu, která nutně končí vražděním Božích „nepřátel“. Jedině třetí způsob čtení je zdravý, a je to cesta, kterou se k pochopení Bible už dlouho dopracovávají židé i křesťané. Ano, řekli si, vidíme zde působení Boží ruky i Božího hlasu, které ale zprostředkovali chybující, nedokonali a posvátnou úctou zkoprnělí svědkové Toho, jehož si netroufáme ani pojmenovat.

(Přeložila Pavla Doležalová, titulky doplnila redakce.)

Averroes na malbě od Andrey di Bonaiuta ze 14. století. Mnohostranný arabský učenec Ibn Rušd (latinsky Averroes, 1126–1198) zásadně ovlivnil středověkou židovskou filozofii i křesťanskou scholastiku.

SZOMBAT alebo ŠABAT

Maďarský židovský magazín a jeho šéfredaktor Gábor T. Szántó

Časopis *Szombat* (*Sobota* či *Šabat*) je maďarský židovský magazín, ktorý vychádza v Budapešti už 37 rokov. Prvé číslo uverejnili v novembri 1989 a odvtedy vychádza bez prerušenia desať čísiel ročne. Vydavatelia sa od začiatku rozhodli venovať všetkým aspektom židovského bytia, predstavovať všetky trendy židovstva maďarsko-židovskej komunity, ktorá žila v izolácii, oddelene od hlavných centier židovského života.

PRIESTOR PRE DISKUSIU

Od začiatku si dali vydavatelia za cieľ zmierniť nedostatok informácií, ktorý sa prejavoval všade: širšie maďarské publikum nepoznalo židovskú komunitu, jeho názory sú často ovládané dávnyimi falšnými klamstvami, drierajúcim, no „vzkrieseným“ antisemitizmom, ktorý po roku 1990 ožil. To je dôvod, prečo je magazín mienený aj pre širšie maďarské obecnstvo. Nesnaží sa prezentovať iba existenciu židovskej komunity v Maďarsku, ale ukázať aj jednotlivé udalosti v Maďarsku a vo svete z pohľadu miestnych Židov.

Zároveň sa sústavne usiluje informovať doma o dianí v židovskom svete – na ktorý sa hľadí neraz podozrievavo –, ponúka rôzne názory a vytvára priestor pre diskusiu so širokým názorovým spektrom.

Magazín ročne uverejňuje aj dve tri prílohy, ktoré sa niektorým témam venujú obšírnejšie. Napr.: Židovské komunity strednej Európy; Ženy, Židia, feministi; Päťdesiat rokov Izraela; Židovská literatúra v strednej Európe; Židia a komunizmus; Židia a konzervativizmus; Maďarsko-židovská identita a iné.

PREDNÁŠKY, VÝSKUM, KURZY

Szombat občas prekonáva hranice časopisu a organizuje sympóziá, venuje sa sociologickému výskumu či publikuje vlastné knihy. Napr. zo série vedeckých prednášok z r. 1996 vydal zväzok s názvom *Formy existencie maďarsko-židovskej literatúry*. Roku 1998 organizoval trojdňovú konferenciu Židovské osudy v maďarských filmoch (jej vý-

sledky uverejnil knižne s názvom *Minarik, Sonnenschein a ostatní*). Podobnú metódu použil aj pri usporiadaní sympóziá o dejinách maďarského divadla. Uverejnili aj špeciálne číslo s témou *Mladí maďarskí spisovatelia o židovstve*. Na tému *Novodobý antisemitizmus* zorganizoval r. 2001 celovečernú debatu v Paláci umenia v Budapešti a r. 2006 konferenciu, obsah ktorej vydal vo zvláštnom čísle.

Časopis uskutočnil aj niekoľko sociologických výskumov. Prvý sa venoval židovským školám. Neskôr riadil výskum desaťročnej histórie najväčšej domácej alternatívnej židovskej organizácie, Kultúrneho združenia maďarských Židov. *Szombat* viedol aj výskum antisemitského verejného diskurzu v Maďarsku v r. 1998–2006. Komplexný výsledok štúdie bol uverejnený v tlačenej aj elektronickej podobe (www.antisemitizmus.hu). Projekt pozostával zo systematického monitorovania maďarských médií, politického života a verejného vyjadrovania sa, ako aj z komentovania antisemitských nenávisťných rečí, relativizovania holokaustu, protiizraelských a protisionistických publikácií.

Tri čísla *Szombatu* boli publikované v angličtine, aby umožnili aj mnohým čitateľom v západnej Európe a v USA získať prehľad o židovstve v Maďarsku a v strednej Európe.

ŠÉFREDAKTOR A SPISOVATEĽ

Od r. 1991 je šéfredaktorom časopisu *Szombat* maďarský spisovateľ, novinár, scenárista a pedagóg Gábor T. Szántó, narodený 10. júla 1966 v Budapešti. Vyštudoval právnickú fakultu a na Filozofickej fakulte Univerzity Loránda Eötvösa (ELTE) estetiku a judaistiku. Od r. 2000 prekladal židovskú a jidiš poéziu amerických básnikov a na viacerých univerzitách prednášal modernú židovskú literatúru.

Podľa jeho poviedky *1945, Hazatérés* (1945, Návrat domov) zo zbierky *1945*

és más történetek (1945 a iné príbehy, Noran Libro Kiadó, Budapest 2017) nakrútil maďarský režisér Ferenc Török čiernobiely hraný film *1945* (scenár vznikol v spolupráci s autorom). Film získal ceny na 20 filmových festivaloch, distribuuje ho v 40 krajinách a v USA ho premietali kiná vyše roka. Vidieť ho možno aj na televíznych staniciach HBO či Cinemax 2.

Poviedka bola preložená do desiatich jazykov, celá kniha vyšla v taliančine, angličtine, finčine, čínštine a tiež v slovenčine pod názvom *1945 a iné príbehy* (vyd. Tatran, Bratislava 2022).

Príbehy z knihy Gábora T. Szántóa zobrazujú stredoeurópske bytie od konca druhej svetovej vojny podnes, z perspektívy krehkých individuí, raz dramaticky, inokedy s iróniou. Jednotlivé poviedky zakaždým spracovávajú zaujímavé, často problematické, málo traktované témy (objavenie transsexuality u veriaceho Žida, povojnový pokus vziať spravodlivosť do vlastných rúk a iné).

ROMÁNY

Szántó publikoval tiež viacero románov. Jeden z nich, *Kafka macská* (Kafkove mačky, 2014), vyšiel tiež v češtine (*Kafkovy kočky*, Garamond, Praha 2020). Rozprávač, spisovateľ a profesor budapeštianskej akadémie stretne v lietadle starého chasida, ktorý pri pohľade na fotografiu Franza Kafku tvrdí, že ten nemohol zomrieť roku 1924, lebo sa s ním stretol v Osvienčime o dvadsať rokov neskôr. Pod vplyvom jeho rozprávania začne pátrať autor po okolnostiach Kafkovej smrti v sanatóriu, od Prahy, cez Oxford, Berlín až po Tel Aviv...

Tiež ďalšie romány, *Európa szimfónia* (Symfónia Európa, 2019), *A jazzprofesszor* (Profesor džezu, 2024), aj Szántóho najnovší román *Kafka sirja* (Kafkov hrob, 2025) sa

stretli s veľkým záujmom čitateľov aj kritikov.

Časopis je možné sledovať aj na internete (www.szombat.org), e-mail: info@szombat.org, Facebook: www.facebook.com/szombat.folyoirat.

Spracovala Tamara Archlebová (prekladateľka zbierky autorových poviedok do slovenčiny).

Gábor T. Szántó. Foto archiv.

S určitou nadějí

*S určitou nadějí
se spojuje i určité místo
v určitý čas*

*Nad tím vším
to budeš určitě znát
nic není nedaleko*

*Tak blízko je to
že ani nestojí za to
ničeho se bát*

*Vždyt' může být
že jako sníh se bílá
pojmenuje jinak*

*Barva se ráda mění
ale o ní tu nejde
mluví se o naději*

*Pták Ohnivák oharkem
se stane a liška Ryška
láskou vzplane*

Za noci v Goethe institutu

*Z každého Goethe institutu
vedly kdysi podzemní chodby
někdy až do Výmaru*

*Badatelé i zaměstnanci
v nich bloudili
celé noci
a k ránu se navraceli
bledí a nevyspalí
do svých pracoven
a příbytků*

*Někteří se potom odpoledne
probudili ve Vídni
jiní se ocitli v Londýně
to záleželo na tom
do kterého Goethe institutu
je spleť chodby
nakonec zavedly*

*Zatím se přesně neví
v jaké kanceláři
a v kterém městě
se dochoval kousek země
ve které odpočívá
trpící Werther*

*Ale že bouře a vzdor
bývaly v sedmém patře
to je vědecky dokázáno*

Jiří Daníček

ŠEST BÁSNÍ

/2023–2025/

*Karlsbad se nacházel
obvykle v šestém podlaží
ve čtvrtém Mariánské Lázně
a mezi nimi na podzim
Dichtung und Wahrheit*

*Jen jedna ze všech těch chodeb
neměla s Goethe instituty
nic společného*

*Bývalo ji vidět
vycházet na povrch
ve vinicích
a pokračovat jako cestu
k židovskému hřbitovu
v Třebívlicích*

Židovský hřbitov v Třebívlicích. Foto jd.

Návrat

*To nádraží už není
jen vlak co stále
někam odjíždí*

*Z lokomotivy stoupá pára
a z nebe bezmocné
vločky přilétají
a leží před stanicí*

*Daleko v polích
stojí čas a čeká
až všechno skončí tam
kde končí koleje*

*Tam někde
kam se vrací zpátky
tvůj dech i vzpomínka i vrásky
i naděje*

Ultima Thule

*Host
kterého je víc než dost
ještě než přijde
přemýšlí a spekuluje*

*O tepnách na zápěstí
a dívkách na náměstí
o tom že spánek nepřichází
a oknem vítr duje*

*a stínem pohybuje
pod korunami jilmů
kde všechno cizí mizí*

*Tam někde v dálce
září ultima Thule*

*kde točí Eskymák
klikou od vrtule*

Píseň pro menády

*Zdálo se
že víno v krabicích
na rozdíl od toho v lahvích
nikdy nedojde*

*Také že nedošlo
ale došly krabice*

*Vždycky něco dojde
když na to přijde*

*Jenom loď odplouvá
a s ní i proměnná hudba*

Žalm

*Před tím co utíká
se neskryvej
sám utíkáš a v úkrytu
by ses zdržel*

*Co ubíhá tě předstihne
a z pronásledovaného
se staneš
pronásledovatelem*

*Proto není žádná výhoda
ani když se zastavíš
vždyt' kdo ti řekne
že patříš právě
na to místo zastavení
kdo ti odpoví*

*Moudří –
památka jejich ať je na věky
v bezvětrí pohybují
větvemi a listy*

*Spravedliví rozkvétají a kvetou
a radují se
z vlastního stínu*

O NEJISTOTĚ ŽIVOTA

a dalších tématech s rabínem Davidem Bernsteinem

Hebrejské slovo „pardes“ lze do češtiny přeložit jako „rajská zahrada“ nebo „ovocný sad“. Ve středověku se ale také používalo jako akronym, mnemotechnická pomůcka pro čtyři hlavní úrovně výkladu Tóry: doslovnou, skrytou, alegorickou a mystickou. V Jeruzalémě už přes 50 let působí vzdělávací institut Pardes, který nabízí otevřeně a intelektuálně podnětné studium židovských textů a tradic. Jeho cílem je podporovat kritické myšlení, mezilidské dovednosti a hlubší porozumění židovskému kulturnímu dědictví. Institut se zaměřuje na vzdělávání širokého spektra studentů bez ohledu na jejich zázemí a inspiruje je k aktivnímu zapojení do židovského života po celém světě. V červnu jsme měli možnost zažít „pardes“ v Praze. Několikadenní vzdělávací program Pardes Pop Up Beit Midrash zahrnoval studium Talmudu, večerní přednášky a nedělní Limmud na aktuální témata a komunitní šabat. Při této příležitosti jsme požádali o rozhovor emeritního děkana institutu Pardes Davida Bernsteina.

DAVID BERNSTEIN je absolventem New York University a Yeshivat HaMivtar v Efratu. Od roku 1998 působí jako děkan, předtím 12 let řídil Midreshet Lindenbaum a byl stipendistou na Mandel School for Jewish Education v Jeruzalémě. Kromě akademické činnosti vede zájezdy po stopách židovského dědictví do Polska, Německa, Vídně, Budapešti či Prahy.

V Praze jste již byl mnohokrát. Co vás při této poslední návštěvě více zaujalo?

Do Prahy jsem tentokrát přijel ne na dovolenou nebo jako průvodce na několikadenní výlet, ale poprvé, abych tu strávil celý týden, setkal se s mnoha členy komunity a společně s nimi se věnoval soustředěnému studiu Tóry. To, že jsem tuto zkušenost prožil v historické Židovské radnici a na vaší obci, bylo něco výjimečného.

Musím velmi pochválit spolupráci s vaším domácím týmem napříč židovskými organizacemi (Centrum paměti a dialogu Bubny, Federace židovských obcí v ČR, Lauderovy školy, Židovská obec v Praze, Židovské muzeum v Praze, Ec chajim) a hlavně to, že jsme se společně zamýšleli nad možnými nava-

zuujícími vzdělávacími aktivitami, které by mohly být prospěšné pro obě strany.

Jak vznikl nápad na Pardes Pop Up Beit Midrash? Co vás inspirovalo – a co doufáte, že zanechá na místech, která navštíví?

Před asi pěti lety, během cesty po židovských stopách v Polsku, jeden ze studentů navrhl letní kolel pardes v Krakově. Tento nápad jsem převzal a upravil na týden intenzivního studia Tóry spolu s místními členy komunity a návštěvami památek. Dosud jsme takovéto programy uskutečnili ve Varšavě, Krakově, Berlíně, Budapešti a nyní v Praze.

D. Bernstein v Maiselově synagoze. Foto P. Šulcová.

Vznikl z touhy dělat několik věcí najednou: nabídnout absolventům Pardes příležitost znovu se ponořit do studia Tóry, učinit to v jedinečném prostředí města s hlubokou a dlouhou židovskou historií, přitom prozkoumat místní židovské památky a zapojit členy místní židovské komunity do seriózního studia Tóry pod vedením kvalitních lektorů Pardes.

Měli jsme štěstí, že se našlo několik štedrých dárců, kteří nám program umožnili realizovat. Doufáme, že čas, který spolu strávíme, posílí pocit sounáležitosti s židovským národem, a to jak u našich absolventů, tak u místní židovské komunity. Doufáme také, že tato „ochutnávka“ vzbudí zájem o další studium Tóry, třeba i v jeruzalémském Pardes institutu.

Během nedělní akce Limmud jste hovořil o vztahu mezi židovskou historií a židovskou pamětí. Můžete to blíže vysvětlit?

Rabín Jonathan Sacks z"l nás učil, že historie se děje jiným lidem; paměť je náš příběh, naše vyprávění, naše chápání

toho, kým jsme jako jednotlivci i jako národ. Musíme důkladně studovat naši historii a tradice, abychom si paměť vytvořili a předali budoucím generacím. To znamená nejen tragédie, ale i bohaté dění, které charakterizovalo židovský život po mnoho století. Jak napsal americký spisovatel William Faulkner: „Minulost není mrtvá. Není ani minulé.“ Minulost utváří to, kým jsme, ale musíme si také dát pozor, abychom nezůstali uvězněni pouze v minulosti, ale abychom ji využili k tomu, abychom se posunuli vpřed. To je tajemství pozoruhodné odolnosti židovského národa.

Jedním z velmi silných momentů bylo čtení textů na stěnách tajné Berlingerovy synagogy v Terezíně. Tyto modlitby pocházejí z dřívějších dob, ale byly na stěny vepsány během holokaustu, což jim dalo nový kontext. Prožít něco takového v době, kdy jsou rukojmí stále drženi v zajetí, ještě tento pocit trýzně umocnilo. Je to tak, jak by se židovské texty měly vnímat – nejen číst, ale cítit – napříč generacemi?

Skvělá literatura je taková, která oslovuje mnoho generací a není omezena na jednu dobu a jedno místo. Hebrejská bible a židovská liturgie jsou (mimo jiné) velká literární díla. Některé z těchto příběhů a veršů budou rezonovat v různých obdobích našeho života. Návštěva té synagogy v Terezíně mě velmi dojala. Představa Arthura Berlingera a dalších, jak se tam modlí, obklopeni právě těmito verši modlitby *Achejnu*, volající po tom, aby Hospodin pomohl bratrům v tísní, reflektuje nejen velkou ironii, ale také hlubokou víru.

Existuje rčení: „Jedinou jistotou je nejistota.“ Myslíte si, že to odráží židovský přístup k životu? Jak žijeme s nejistotou – nebo ji dokonce přijímáme – v židovské tradici a myšlení?

Jak jsem se snažil sdělit během večerního setkání v krásné Maiselově synagoze, věřím, že hlubší čtení některých našich zdrojů odráží biblické a rabínské chápání, že život je skutečně nejistý. Zatímco některé zdroje zdánlivě slibují jistotu, vždy jsou podmíněny tím, jak jednáme; nejsou také vázány časem, takže odměna a trest mohou přijít mnohem později, než bychom očekávali.

Na rozdíl od velkých starověkých civilizací Egypta a Mezopotámie nás Bůh umístil do země, kde nemáme velké řeky,

kteří by každoročně přetékaly. Místo toho nás Bůh záměrně umístil do země nejistoty, kde je naše voda závislá na dešti.

Zatímco ostatní vzhlížejí k Nilu nebo Tigridu a Eufratu, my vzhlížíme k nebi, kde hledáme vodu, základ všeho života – co by mohlo život učinit nejistějším než tohle?

Hebrejská bible a rabíni nás znovu a znovu nabádají, abychom tvář v tvář nejistotě nezůstávali pasivní, ale abychom jednali a činili vše, co za daných okolností můžeme.

Vaše výlety za dědictvím vedou lidi po některých historicky nejvýznamnějších místech Evropy. Jak dosahujete rovnováhy mezi výukou o tragédii a naději?

Pro některé dominují výuce tragédie (včetně největší z nich, šoa). Pro jiné je šoa ignorována a studuje se pouze život před ní. Oba tyto přístupy mi připadají jako zkreslení naší historie. Musíme se učit o tom dobrém, špatném i hrůzném. To je pravda naší historie. Najít čas a místa, kde to udělat, není příliš těžké, ale vyžaduje to určité plánování. Právě odolnost našeho národa po tragédiích je inspirací pro naději do budoucnosti. Nikdy jsme se neutápěli v roli obětí ani v sebelitosti. Nejvýraznějším příkladem toho (jak poukázal rabbi Jonathan Sacks) jsou přeživší holokaustu. Většina z nich si vybuodovala produktivní život. Jako národ jsme vybuodovali židovský stát.

Jak se může židovské vzdělávání v dnešním rychle se měnícím a polarizovaném světě přizpůsobit, aby udrželo zájem mladých lidí a jejich spojení – zejména pokud jde o učení se z historie a tradic a orientaci v často ambivalentním vztahu k Izraeli?

Ačkoli si netroufám tvrdit, že na tuto otázku dokážu plně odpovědět, z vlastní zkušenosti s provázením po památných místech vím, že je lepší účastníky zapojit a ne jen přednášet. Mezi techniky, které používám a které podle mého názoru zanechávají trvalejší dojem než pouhé naslouchání informacím, patří zadání přípravných úkolů a na místě pak prostá otázka: „Co vidíte?“

Pokud jde o Izrael, nic se nevyrovná tomu, když do země jedete a začnete chápat její zázrak i složitosti. K správnému pochopení moderního Izraele je také samozřejmě nezbytné studium židovské historie.

PAVLÍNA ŠULCOVÁ

JAKÉ JE TO ŽÍT V IZRAELI

Psáno 17. června 2025 / 22. sivanu 5785

Do Izraele jsme s manželem, rabínem Chaimem Herringem, odešli z Ameriky před rokem, 9. července 2024. Patnáct let jsme vlastnili byt v Jeruzalémě a často jsme do Izraele cestovali. Jako turisté jsme zemi znali dobře, ale o běžném životě tamních lidí jsme nevěděli nic. V novém domově jsme se poměrně rychle aklimatizovali.

Ve středu 4. června 2025 jsem odcestovala do Prahy, abych se zúčastnila Pardes Pop Up Beit Midrash. Domů jsem se vrátila ve čtvrtek 12. června v 17 hodin. V pátek ráno 13. června mě probudilo oznámení, že Izrael je ve válce s Íránem.

Jednou z prvních *azakot* (sirén) po naší aliji byla íránská palba těsně před Roš hašana v roce 2024. Místo předepsaných deseti minut nás armádní velení určené pro civilisty vyzvalo, abychom počkali v krytu, dokud nám neřekne, že můžeme odejít.

Teď nám někdy zazvoní telefon s hlášením o „extrémním poplachu“ v celé zemi, protože se očekávají rakety z Íránu a musíme se dostat do blízkosti krytu. Jindy nám řeknou, abychom zůstali v blízkosti krytu, nebo zazní hlasitá siréna, která přikazuje, abychom běželi do krytu. Občas uslyšíme výbuchy ještě před sirénou a jdeme do krytu sami.

Pak je tu otázka „evakuační tašky“. Co do ní dát? Vodu a jídlo. Léky na pár dní. Oblečení na pár dní. Osobní doklady, já jsem přibalila všechny naše doklady k aliji a svůj americký pas. Vodu a trochu jídla. Bylo nám doporučeno zavřít okna a nezamykat dveře. Kamkoli jdu, беру si tašku s sebou.

V tuto chvíli vám nemohu říct, jak vypadá „běžný den“, protože nic takového neexistuje. Před dvěma dny jsme byli vzhůru čtyřikrát. Včera v noci jednou v deset a pak už nic. Dnes ráno v 9.00. V neděli jsme šli do obchodu s potravinami, předtím jsme si naplánovali trasu a ujistili se, že po cestě jsou kryty. Dorazili jsme tam a zpátky v pořádku. Včera jsme šli do nákupního centra poblíž, protože jsme věděli, že tam je kryt, koupili jsme si oběd a vrátili se domů, abychom se najedli.

Předevčirem jsme dostali SMS, abychom nechodili do krytů, prý už nejsou bezpečné – ale byla to falešná zpráva.

41 let jsem pracovala jako právnička a ráda mám jasno, jak bude vypadat můj

týden; teď si nemůžu napláňovat ani příští hodinu. Zvykli jsme si chodit do krytu o patro níž. Když jsme tam byli poprvé, bylo to nervózní, ale teď už má skoro každý svůj rytmus.

Včera jsem se podívala na manžela a zeptala se ho, jestli si myslí, že v téhle válce zemřeme. Protože pokud ano, potřebuji se nad některými věcmi důkladně zamyslet. Shodli jsme se, že si nemyslíme, že zemřeme. Ale situace je tu velmi křehká. Věděla jsem, že se stěhuji do Izraele za války, ale zdá se, že tahle válka s Íránem vše ještě o stupeň zhoršila.

V neděli k nám přišel náš akupunkturista, který je také členem dobrovolnické stráže, *mišmar gvul*, a za sušenky a kávu nám oběma udělal laserovou akupunkturu. Včera odvezl manžela do naší ordinace u trhu, aby mu vyzvedl léky, které potřeboval – nabídl mu to jako úplnou samozřejmost. Manžel usoudil, že s ním bude v bezpečí – pokud by během jízdy zazněla siréna, Šimon by věděl co dělat.

V okamžiku, kdy válka vypukla, mi začali volat přátelé a ptali se, jestli jsme v pořádku, co pro nás mohou udělat. Moji studijní kolegové z Pardes se ozvali, jestli nepotřebujeme něco z obchodu, ostatní volali jen tak, aby se zeptali, jak se máme, a stále volají. Založili jsme rodinnou skupinu na WhatsAppu, abychom si mohli sdílet informace o *azakot*. Pokud máte přátele či rodinu v Izraeli, často se jim ozývejte.

Myslím, že solidarita v tuto chvíli znamená podporovat Izrael v tom, co děláme, nikoli to kritizovat. Možná nesouhlasíte se vším, co se tady děje, ale teď není čas na kritiku. Teď je čas podporovat Izrael jakýmkoli způsobem, finančně, dobrovolnickou činností na dálku, udržováním kontaktu s přáteli a rodinou.

Sílu mi dodává aforismus připisovaný mudrci Hilelovi: „Jestli já nejsem pro sebe, kdo je pro mě? A když jsem jenom pro sebe, co jsem? A pokud ne teď, pak kdy?“ Tahle slova mě provázela celý život a provázejí mě i dnes. Naději čerpám z přívalu sounáležitosti a odolnosti, kterou cítím od ostatních Izraelců, a pocitu, že jsme svědky události, které učiní náš svět bezpečnějším místem, v němž můžeme všichni žít.

Terri Krivosha

Přeloženo z blogu a mírně kráceno.

Omer Friedlander MEDÚZY V GAZE

Následující povídka Omera Friedlandera je z roku 2020 a poprvé byla publikována v literárním časopise Baltimore Review. Odehrává se v kibucu Zikim, nedaleko Pásmu Gazy, jenž byl jedním z těch, na které 7. října 2023 zaútočili teroristé Hamásu, na Zikim vběhlo vražedné komando přes pláž. V současné době je evakuován a jen pomalu ožívá. Povídka, již z angličtiny přeložila Hana Ulmanová, byla zařazena do sbírky Muž, který ve Svaté zemi prodával vzduch.

Uzavřeli jsme dohodu, že kdykoli nás napadne, že by se tátovi mohlo stát něco špatného, skočíme do vody. Tohle pravidlo jsme si s bráchou vymysleli, když sloužil v Gaze, protože jsme ho chtěli chránit. Voda byla ve studni přikrytá kusem zrezivělého plechu. Chodívali jsme k ní s tátou. A on byl nestvůra, co v ní žila, příšera ve tmě, co čeká, až do ní nějaké zvědavé dítě spadne. Schovával se tam pod hladinou a vyčkával. A my dva jsme do ní na střídačku strkali hlavy a povykovali, dokud nevyskočil a nezačal nás celý mokrý honit.

Ejal mi řekl, že si tátou představil v uniformě zapnuté až po krk. To bylo špatné znamení. Uniforma se až po krk zapínala jenom mrtvým vojákům. Aby tu špatnou myšlenku vyvážil, musel skočit na minutu do vody. Studna byla hluboká a úzká, místo v ní bylo tak akorát na jednoho dospělého. Brácha se tenkými prsty chytil za okraj, visel jako ryba na háčku. Pomalu se spouštěl do vody, schoulený ječel a třásl se chladem, modraly mu rty. Jakmile se ocitnul uvnitř, s bouchnutím jsem studnu přiklopil plechovým plátem. Volal, ať ho pustím ven, že je to blbej nápad. A dodal prosím. Odpověděl jsem, že nikdy, a na ten plech jsem se posadil, držel jsem ho tam vlastní vahou. Cítil jsem, jak do něj zespo-
da škrábe, zkouší uniknout.

Já jsem měl špatné myšlenky pořád. Hlavou se mi míhaly jedna za druhou, ale Ejaloovi jsem to neřekl, jinak by mě ve studni uvěznil navždy. Viděl jsem tátou zastřeleného, uškrceného, probodnutého,

rozmaširovaného. A jednou se dokonce udusil jídlem z konzervy, jaké se fasují v armádě. Když byla se studnou řada na mě, nedokázal jsem si pomoci a tátou jsem si vybavil utopeného. Zavřel jsem oči. Slyšel jsem, jak se nade mnou zasouvá poklop z plechu, a zpanikařil jsem. Bušil jsem do stěn a kopal nohama, dokud mi po drsném povrchu nesklouzly a nezačala z nich téct krev. Klesal jsem níž a níž, do nosu se mi dostala voda, štípala mě v očích. Prsty jsem hledal zachytýný bod, šátral jsem po škvírách mezi kameny. Vždycky, když jsem se snažil vykřiknout, vnikla mi do pusy voda. Objevilo se světlo, já se chytil bráchovy ruky a on mě z té díry vytáhnul. Plival jsem a obracel se mi žaludek, zvracel jsem vodu, dokud ve mně nezbylo vůbec nic.

Doma jsme si ty rány a modřiny spočítali. Modrozlutá modřina nad pravým kole-

Pláž u kibucu Zikim. Foto archiv.

nem. Malý šrám ve tvaru půlměsíce nad levým obočím. Odřené, rozpraskané prsty. Rozseknutý ret. Příšerně naražená holenní kost. Dvě říznutí na levé lopatce. Či rány to byly, na tom nezáleželo. Byly buď moje, nebo bráchovy. Byli jsme dvojvaječná dvojčata. Vypadali jsme skoro stejně, až na to, že on měl na bradě mateřské znaménko, já měl oči dál od sebe, on měl o něco tmavší vlasy a mně se jednou, když jsem spadnul, odštíplnul kousek předního zubu. Zavřeli jsme oči a představovali si, jak to asi toho druhého bolí. Byla to součást našeho rituálu, který měl od bolesti pomoci tátovi.

Žili jsme v negevském kibucu Zikim, poblíž hranice s Gazou. Ve vesnici jsme pěstovali manga a avokáda. Na kopcích rostly divoké žluté květiny. S tátou jsme je

trhávali a potírali si s nimi nohy, ruce, břicho a záda, pobíhali jsme kolem a máchali pažemi, předstírali jsme, že jsme strnadi obecní. Podél pláže se tyčily domky, vybělené a roztržštěné jako úlomky kostí. Sbírali jsme střepiny raket Kásam a kaťuší, co dopadaly kolem. Táta do kovových částíček vrtal dírky a provlékal jimi šňůrky, vyráběl nám náhrdelníky.

S Gazou jsme měli stejnou pláž. Než táta odjel, řekl nám, že kdybychom s ním chtěli mluvit, máme zkrátka poprosit nějakou medúzu, ať mu vyřídí vzkaz. Vyslychali jsme je s klacky, požadovali jsme odpovědi a šťouchali jim do měkoučkových bříšek. Tak řekni, kde je táta! Netušili jsme, kde to takovou medúzu bolí nejvíce, protože rosolovité byly úplně všude. Třeba ani nic necítily. Někdy byly medúzy nepřátelé, jindy zase spojenci. Hýbali jsme s nimi na klacku – jako loutkaři. Nutili jsme je pochodovat v písku, plachtit vzduchem, plavat v moři. Zajatce jsme nebrali. Šeptali jsme jim tajemství a skláněli se, aby chom zaslechli odpověď; věděli jsme,

že neumějí mluvit, ale přece jsme doufali, co kdyby náhodou.

Většina rituálů se odehrávala na dvorku, kam nás táta brávil tábořit. Když odjel, odmítli jsme spát v postelích. Rozbili jsme si tam stan. S rukama a s baterkou jsme hráli stínohru. Králíky jsme přinutili utíkat tak rychle, až se z nich staly čmouhy, ptáci odlétali do noci, slímáci se pomalu a vytrvale plazili

a labuť zvedala dlouhý krk. Otevřeli jsme si konzervu s tuňákem, jako bychom skutečně kempovali na poušti. Do plechovky jsme nacpali kus toaletního papíru, zapálili jsme ho od ohně a dívali se, jak hoří, dokud nebyl všechn olej pryč. Spali jsme těsně vedle sebe, jako bychom byli jeden muž.

Navlékli jsme si náhrdelníky ze střepin a jedli slané sušenky, dokud nám nevyšchly a nepopraskaly rty. Měli jsme vyprahlá hrdla, ale napít se vody by znamenalo porážku. Naškubali jsme trávu a vycpali jsme jí vojenské košile od maskáčů, rozvěsili jsme je po stromech. Větrech se vzdouvaly, vypadaly skoro jako lovci. O kmen jsme opřeli pár kožených vojenských bot. Vyráběli jsme tátovy kopie, dřevěné vojáčky, které jsme stavěli do řady. Granátový-

mi jablky jsme se střefovali do větví, pozorovali jsme, jak se tříští – jako při zásahu. Zanořili jsme prsty do šťávy s jádérky, vojenskou košili jsme obarvili načerveno. Prsty zůstaly sladké a lepkavé. Olízali jsme je. A přece se nevracel.

Večer, než odjel, jsme si všichni tři sedli na postel. Měli jsme malý pokoj, akorát s místem na stůl, na kterém trůnil náš poslední narozeninový dárek: mravenčí farma. Byla to průhledná krabice zhotovená ze skla a napěchovaná zeminou a pilinami, ve kterých bylo vidět tunely a jeskyňky, mravenčí cestičky.

„A proč musíš pryč?“ zeptal se Ejál.

„Vidíš?“ táta ukázal na farmu.

„Proto.“

Vysvětlil nám, že Hamás staví tunely, které se táhnou z Gazy až do Izraele. A některé ty tunely končí u lidí v obýváku. „Třeba budem jednoho krásného dne v kuchyni,“ řekl táta, „budem si dělat vajíčka k snídani a najednou –“ tlesknul rukama – „bum!“

Té noci se mi zdálo, jak se k nám do kuchyně z tajného tunelu valí tisíce mravenců. Přibývalo jich a přibývalo, obří roj odnášející vše, co máme, včetně částí nás. Kolem proplulo tátovo ucho a mámin nos. Dva mravenci-dělníci vlekli mou oční bulvu, prohýbali se pod její vahou. Rozkradli nás od hlavy k patě a rostli a rostli, dokud nebyli velcí jako my; chodili mezi námi a vypadali jako každý druhý.

Horkem zežloutla tráva a na dvoře hnila granátová jablka. A my se rozhodli ty pozůstatky ovoce pohřbít. Vykopali jsme v zemi jámy. Napřed jsme vyhloubili spoustu malých jamek, jako by k nám přiletěl nějaký obří datel a všude nazdařbůh kloval. Pak jsme je pospojovali do jedné velké jámy, do hrobu. A házeli jsme do něj kusy slupek granátových jablíček – jako by to byly hvězdy, které vsávala černá díra. Ejál mě vyzval, ať do té jámy vlezu, ať sebou plácnu na tlející zbytky. Sklouznul jsem dovnitř. Nad hlavou se mi vznášel maličký modrý obdélník a obklopovala mě tmavá a vlhká hlína. Voněla odporně sladce, přezrálé.

„Dokud tam vydržíš,“ prohlásil Ejál, „tátu nepohřbí zaživa.“

Z táboření na dvorku jsme se vrátili mlčenliví a hladoví domů. Mámu jsme našli, jak sedí u televize. Běžely zprávy. Viděli jsme vojáky a hledali jsme na obrazovce tátu, nemohli jsme ho však najít.

„Víš jistě, že tam je?“ zeptal se Ejál. „Nevidím ho.“

Gaza byla zelenější, než jsem čekal. Rostly tam olivovníky. A dokonce jsem vi-

děl krávy a kachny. Řady betonových několikapatrových domků, na šňůrách viselo prádlo. Pozoroval jsem, jak z letadel padají stovky tisíc vzkazů, maličké papírové ptáčky snášející se z nebe. Na okamžik to vypadalo jako zasněžená planeta.

„To je varují,“ oznámila nám máma, „aby odešli, evakuovali se. Pak začne bombardování.“

Po bombardování budovy zmizely. Ty, které ještě zůstaly stát, vypadaly jako kostry, zely v nich díry. V polích a na dvorcích parkovaly tanky. Zbyly tam jenom rozvaliny, kouř a popel.

Nastříhali jsme čistě bílé papírové konfety a navzájem jsme se jimi zasypávali.

Terry Haas (Goldmannová): Bez názvu. Z výstavy *Pařížanky* v Severočeské galerii v Litoměřicích.

Na dvorku jsme zapálili obětinu, svazeček divokého kvítí a suchého trní, červených a bílých bugenvileí, květů ibišku a medvědího česneku. A ke svazečku jsme přibalili naše varování. Na žluté lepicí papírky jsme napsali, na co všechno si má táta dávat pozor: na kulky, na rakety z kaťuší, na padající domy, na vybuchující domy, na nože, na týpky ve velikých kabátech, pod kterými se skrývají sebevražedné pásy, na nášlapné miny, na medúzy a na tunely. Varování jsme zapálili a dívali se, jak se kroutí a vznáší kouř, který míří, jak jsme doufali, jeho směrem. Když popel vychladnul, nanesli jsme si ho na tváře jako válečnou barvu, podél obočí, nad rty a na líčka jsme si namalovali čáry.

Schovávali jsme se v tátově šatní skříni, nosy se otírali o jeho saka a kalhoty, boty a sandály, tučet kravaty, co visely jako jazyky. Byl tam všude s námi. Když jsme za sebou zavřeli dveře, ve tmě jsme ho cítili v šustění látek. Našli jsme jeho černý krém na boty a nabarvili jsme si jím nehty, pak jsme si prsty přiložili k nosním dírkám

a čichali tátu. Doma jsme si hrávali na schovávanou. Oba dva jsme vždycky skončili v šatní skříni, fakt pokaždé, a on předstíral, že nás hledá. Když nás našel, posadil se k nám ve tmě mezi kabáty a vyprávěl nám příběhy. A příběh o tom, jak jsme se narodili, nám vyprávěl pořád dokola.

„Když jste spolu byli miminka v děloze,“ rozpovídal se, „věděli jste úplně všechno. Věděli jste všechno, co se na světě vědět dá. Seděli jste v mámině břiše a ve dne v noci studovali Tóru.“

„Nebyla tam moc tma?“ zeptal se Ejál.

„A jak se jí do břicha vešla Tóra?“ zeptal jsem se.

„Měli jste baterku,“ odpověděl táta. „A ona měla velké břicho. No a pak jste se vyklubali na svět a všechno jste věděli. Ale než jste se naučili mluvit, snesl se k vám anděl a dotknul se vás – tady.“ Položil prst nad Ejalovy rty a potom nad moje – přímo do rýžky, co odděluje pusku od nosu. „A vy jste to všechno zapomněli.“

Když se táta vrátil z Gazy, vypadal stejně, ale choval se jinak. Měl ty samé oči, které mu ujížděly dolů jako psovi, a pod nimi pytle. Měl ten samý nos, zahnutý a ostrý, jako vytesaný ze skály, co se pak svažoval ke rtům. Když vycházel ze sprchy do půli těla nahý, s ručníkem omotaným kolem pasu, viděli jsme mu nad pupíkem to samé mateřské znaménko ve tvaru oka. Na pravé ruce měl tu samou polovinu prstu – následek nehody v kibucu. Dokonce mu byl ráno, když nás budil, stejně cítit dech – po spálené gumě.

Na povrchu se nezměnilo nic. Až na to, že byl jiný. A nás napadlo, jestli se k němu nesnesl anděl a nezařídil, aby na všechno zapomněl. Zkoušeli jsme testovat jeho paměť, ptali se na věci, které mohl vědět jenom on. Ejál tvrdil, že je možné, že táta umřel, a pak se znovu narodil. A jestli se znovu narodil a všechno věděl, pak se patrně snesl anděl a vymazal mu paměť. Když nás vzal do Aškelonského národního parku, začali jsme mu dávat různé otázky – abychom si ho prověřili. Zeptali jsme se ho, jestli si pamatuje, co nám nachystal na oslavu narozenin, když nám bylo pět. Neřekl nic. Odpověď zněla, že stěny našeho domu pomaloval obrovskými tygry, slony, hady a zebrami. Měl v plánu za měsíc všechny zdi strhnout a dům zrenovovat, takže přesvědčil mámu a v pokojích udělal džungli. Zeptali jsme se ho, jestli si pamatuje, kolik bylo v té průhledné krabici, co nám dal, mravenců.

(pokračování na následující straně)

(dokončení ze str. 19)

Při nákupu dostal kartičku, která uváděla číslo. Řekl, že netuší. Nepamatovali jsme si ho ani my, ale že ho zapomněl i on, bylo zlé znamení. Zeptali jsme se, jestli jsou v Gaze vážně medúzy.

Začal se potit a bušit do volantu, zrudnul mu obličej. Zastavil na kraji silnice, zhluboka dýchal a ruce se mu na volantu třáslly. Otočil to zpátky a neřekl ani slovo.

Té noci jsme ho sledovali, jak spí, protože jsme věděli, že ve snu lidi vyrazí spousty věcí, které by nikdy, když jsou vzhůru, neřekli. Seděli jsme v rodičovské ložnici na podlaze a čekali. Ale slyšeli jsme jenom bzučení větráku, co se otáčel na stropě, a pak venku na ulici autoalarm. Pak začal táta v posteli křičet a rozklepal se, deku měl přitaženou až k nosu. Probudila se i máma a objala ho. Byl na ni moc silný, ale ona se ho pořád snažila držet v náručí a utírala mu slzy. To se spolu jako spiklři? Nikdy předtím jsme ho tak naříkat neviděli, dokonce ani tehdy, když mu na palec u nohy spadla lednička a on pak příšerně napuchnul.

„A co když to není on?“ zeptal jsem se. „Mohl se sem tunelem dostat někdo jiný. A přestrojít se.“

Představil jsem si, jak si táta z obličejě sloupne masku a odhalí muže s úplně jinými rysy. Tvář chlápka uvnitř táty bude pohublější, s třídním strništěm a ustupujícím čelem. Vystoupí z tátova těla a oklepe se. Promasíruje si zápěstí, na které mu těsně přiléhala cizí kůže, a několikrát se protáhne, prokřupne si záda a krk. Pod klíční kostí má vytetovanou obří matřjošku, uvnitř ní je další a další a další, každá o něco menší, dokud nevyjadávají jako inkoustová tečka nebo piha.

Vlezli jsme si tátovi na klín, natahovali mu nosní dírky a štípali ho do tváří, abychom zjistili, jestli nenosí masku. Štípali jsme ho do stehů a lechtali ho na chodidlech, abychom si ověřili, že pořád něco cítí. Seděl na pohovce a díval se na televizi, našich pokusů si nevšímal. Hledali jsme na převleku trhlínu a díry nebo zjevné výrobní vady – jako tři uši. Když jsme mu na nohou začali trhat chloupky, abychom zkontrolovali, jestli jsou pravé, řekl nám, ať ho necháme na pokoji.

„Musíme najít ten tunel,“ řekl Ejál.

V domě jsme hledali tajná padací dvířka, skryté průchody a poklupy. Pozotvírali jsme přiborník i šuplíky ve skříní, nakoukli jsme pod dřezy a všechny postele. Rukama jsme jezdili po parketách, aby nás vážně nemohly překvapit. Dokonce

jsme se pokusili pátrat v záchodu, protože i ten by mohl být vstupní branou. Nebylo v něm moc vidět, tak jsme dovnitř strčili klacek a šátrali jím, jestli se pak odpadá roura náhodou nerozšíří, ale v míse přetekla voda, vylila se přes okraj a postříkala nám nohy. Vynesli jsme ven mravenčí farmu, nasbírali si ve šterku pár kamínků a rozbili sklo, sledovali jsme, jak se hmyz rozbíhá do všech stran. Zničili jsme ji pro případ, že by ty tunely, o kterých táta mluvil, byly přímo tam, v zemi. K ničemu to nebylo, žádný tunel jsme nenašli.

„Asi za sebou smazal stopy,“ řekl Ejál.

Když jsme byli menší, táta nás naučil, jak signalizovat SOS. Kdybychom ho někdy potřebovali, řekl, máme vyslat signál o pomoc. A pozornost upoutá ten nejlepší, vysvětloval. Využijte všechno, co máte. Ať je velký, hlasitý, nápadný, divný – na tom záleží. Potřebujete, aby ho seshora viděli ptáci a mimozemšťani. Ukázal nám fotky kruhů v obilí a mayských pyramid, letce a satelitní snímky nekonečného moře s korálovými útesy velkými jako malá města. Když jsem uviděl naši planetu ze vzduchu, řady čtvercových políček, zemské masy a oceány, blikotající světélka měst a aut a všechny ty mrňavé lidičky, bylo mi z toho smutno. Museli jsme přijít s vlastním signálem. Pokud byl opravdu tak daleko, tohle byl jediný způsob, jak ho k nám vrátit. Až uvidí signál, vrátí se – ať je, kde je.

Na pláži, kterou jsme měli společnou s Gazou, byly vyplavené stovky medúz, vypadaly jako zapomenuté igelitové pytlíky. Mezi jejich průsvitnými těly jsme chodili po špičkách, jako bychom hráli nebe, peklo, ráj. Začali jsme je sbírat. Věděli jsme, že děláme něco, co nám přivede našeho starého tátu zpátky. Znovu se narodí – a tentokrát si bude všechno pamatovat.

„Probodnu každého anděla, kterej by chtěl, aby zapomněl,“ odušil Ejál.

Medúzy jsme nosili na špičkách klaců, trhali jsme jejich měkká, průhledná tělčka a napichovali je na dvoře na kůly jako strašáky. Udělali jsme z nich kolem dokola celé řady: jedna napíchnutá medúza za druhou. A omotali jsme je šňůrou barevných žárovčiček, aby se blýskaly. Byl jich plný dvůr: kloboučků, co vypadají jako plodnice hub, a chapadla jim jako šňůry perel osvětlovaly komíhající se žárovky. Posadili jsme se mezi ty nápadné tvorečky doprostřed a čekali, až náš nouzový signál zabere.

Z angličtiny přeložila Hana Ulmanová.

JAK SE ŽILO...

Ze vzpomínek M. Bermanna

(dokončení ze str. 11)

(...) Otec se ptá: „Copak jsi si za těch 5 let zahospodařil?“ a chce posuzovat svého syna dle jeho zásluh, a to méně, nebo více. Ale matka, ta nevidí otrhance ani kočár, ta vidí jen své dítě, a to má hlad a to ji bolí. Mezi tím, co mně rozbila asi 8 nakřapnutých vajec do rendlíčku, přišel klouček, asi pětiletý, za ním holka a ihned asi 3 neb 4 děti s nimi. Postaví se přede mnou a koukají, jak jím vejce. Já ty caparty neznal, nikdy neviděl, neb ti se v mé nepřítomnosti narodili. Matka vybere toho kloučka bosého a ptá se mne: „Znáš ho?“ „Ne!“ „To je tvůj bratříček!“ „Tak?!“ „Tak mně dej hubičku! Počkej, počkej...“

Ukázka rukopisu paměti.

A už má zástěru v ruce, utírá mu slavně nos. „To je náš Mílek“ a už utírá jedné holčičce z toho houfu zase nos, ale tu už jsem poznal, ta byla do našeho rodu, ta je také naše: „Elsa se jmenuje.“ Já hlupec nepomyslel na to, abych měl kukrovi pro ně v kapse, že vždy, když jsem přišel, bývalo doma o jedno více. Ti dva malí nepochopili, jak ten cizí velký pán může jejich bratříček být, vyvalili na mne oči, zůstali koukat, matka mne strká něco do kapsy, já to vytáhnu a dám jim to a ta malá řekla: „My máme taky takové cukroví v krámu, pojď se podívat“ a chlapec hned: „Vždyť je to to naše!“

„A počkej,“ vzkřikne máti na mne, „vždyť já bych byla zapomněla, koukni, v kolébce spí nejmladší sestřička, jmenuje se Anči.“ Tak jsem měl o 3 sourozence více a byl zase o něco bohatší, byli to ti nejmladší.

Úvodní poznámku napsala a k publikaci z původního rukopisu připravila
DANA ŠKURKOVÁ.

IZRAEL: Gaza za oponou Íránu

V červnu jako by se Gaza vytratila ze zpráv. Snad posledním mediálně atraktivním tématem byla loď s aktivisty v čele s Gretou Thunbergovou mířící z Itálie do Gazy. Izraelci ji zadrželi a přesměrovali do Ašdodu, kde aktivistům dali na výběr: podepsat souhlas s deportací a odletět zdarma do Evropy, nebo čekat na soud ve vazební věznici. Thunbergová – a většina ostatních – si vybrala návrat do Evropy.

Ale to je spíš mediálně vděčná perlička. Ta loď se situací v Gaze pohnout nemohla. A zprávy o tom, co by s ní pohnout mohlo, převálcoval izraelský útok na jaderné a raketové kapacity Íránu, iránské raketové odvety i spekulace o tom, zda či kdy se do té války zapojí USA.

To vše vytěsnilo otázky, nakolik se daří zlomit moc Hamásu, nakolik byla uzávěra Gazy (její odříznutí od veškerých vnějších dodávek včetně potravinových) přijatelná, respektive účinná. Byla to doba, kdy se v médiích i na světových fórech objevoval výraz genocida.

Jak to s Gazou, Gazany, Hamásem a hrozbami odtamtud vypadá po 19. květnu, kdy přísná uzávěra Pásmu skončila? To stojí za shrnutí už proto, že zprávy odtamtud se vytrácejí.

SOUBOJ O POMOC PRO GAZU

Záleží na úhlu pohledu. Z globální, vojensko-strategické perspektivy to působí jasně – Hamás coby hrozba pro Stát Izrael je víceméně vyřízen. Tento úhel popisuje izraelský analytik Ehud Ja'ari na webu Washingtonského ústavu pro blízkovýchodní politiku v textu Soumrak palestinského „ozbrojeného boje“.

Ja'ari to bere od přelomu 50. a 60. let, kdy vznikaly Fatah či Organizace pro osvobození Palestiny. Jásir Arafat tehdy razil heslo „svoboda a spravedlnost vycházejí z hlavní pušky“, čímž definoval primát ozbrojeného boje. Ten slovně narušil před dvaceti lety Mahmúd Abbás, ale v praxi může být narušen spíše až nyní v Gaze, kde sílí kritika již zabitých vůdců Muhammada Dífa či Jahji Sinvára, kteří nekoordinovanou akcí (rozuměj pogromem ze 7. října) vyvolali situaci

porážky hroící druhou nakbou (rozuměj odsunem Gazanů).

Ja'ari to shrnuje. Na Blízkém východě se šíří prostředí nepřátelské primátu ozbrojeného boje Palestinců. Vojenská kapacita jeho vyznavačů se snižuje, jejich geografický areál se zužuje, tolerance arabských vlád k nim klesá. I proto Hamás naznačil ochotu vzdát se formální správy Gazy a předat ji Palestinské samosprávě. Summa summarum: ať už bude Pásmo Gazy po válce fungovat jakkoli, Hamás již pro Izrael nemůže představovat smrtelnou hrozbu.

Jenže jsou i jiné pohledy, jaksi přízemnější. Ilustrují je problémy okolo

Obnovenou pomoc organizuje Humanitární nadace pro Pásmo Gazy (GHF).

dodávek humanitární (hlavně potravinové) pomoci pro dva miliony Gazanů. Izrael už koncem května zahájil novou ofenzivu – ne vojenskou, ale „distribuční“. Když po jedenácti týdnech uzávěry povolil obnovu vnější pomoci, musel čelit tomu, že dodávky organizací podléhajících OSN má pod kontrolou Hamás. Ano, týž Hamás, který prý už není smrtelnou hrozbou pro Izrael, je stále dost silný na to, aby kontroloval humanitární pomoc pro Gazu. A těžil z toho i finančně, dodejme.

„Nová ofenziva“ Izraele spočívá v tom, že zavedl konkurenční systém. Nemalá část pomoci už přichází prostřednictvím americké Humanitární nadace pro Pásmo Gazy (GHF). Vyvolává to odpor Hamásu – útoky na pracovníky GHF. A vyvolává to i kritiku ve světě za to, že GHF pomoc rozděluje na místech pod izraelskou kontrolou.

ROZBÍT A ZNEFUNKČNIT SÍŤ

Zvláštní dilema. Je lepší, když pomoc rozděluje OSN tak, že z toho profituje

Hamás? Nebo když ji umožní dopravit Izrael v areálech mimo kontrolu Hamásu? Situace v Pásmu opravdu není černobílá. Trochu může připomínat starý vtíp o dvou mužích, kteří propadnou komínem, jeden vyleze špinavý a druhý čistý. Pointa zní: jen trouba si může myslet, že když dva muži propadnou komínem, jeden je špinavý a druhý čistý. Podobně se nelze neuspínat při jakékoli aktivitě v Pásmu Gazy.

Názorně to líčí Nurit Jochananová na webu The Times of Israel. Dává slovo Michaelu Milšteinovi, šéfovi Fóra palestinských studií na Telavivské univerzitě. Prostě člověku, jehož zkušenost má více společného s „vyloučenými lokalitami“, jak by se řeklo u nás, než s armádou.

Je kritický ke spolupráci Izraele s klanem Abú Šabáb. Jeho nepřítelem je Hamás, takže Izrael ho využívá podle zásady „nepřítel mého nepřítele je můj přítel“. Milštein říká: „Všichni, s nimiž v Gaze mluvím, říkají, že klan Abú Šabáb jsou drogoví dealéři a zloději. Než se stali zástupci Izraele, rabovali humanitární konvoje.“

Podle Milšteina tak Hamás zůstává „jediným dominantním aktérem v Gaze, který prosazuje pořádek“. Shrnuje to: „Nenechme se mýlit. Nevidím klasické blízkovýchodní známky kolapsu režimu. Žádná masová kapitulace Hamásu, bílé vlajky, hamásovci pronásledováni v ulicích.“

Zde se shodne se slavným novinářem Ronem Ben Jišajem na webu Ynet. Ten píše, že Cahal teď nemá potíže s manévrováním v Pásmu. Hamás neusiluje o vojenskou konfrontaci a přímý odpor je vzácný. Hlavní problém je jinde. V tom, že Hamás má stále pod kontrolou 70 procent své podzemní sítě tunelů, zbrojních skladů a výroben.

Podle Ben Jišaje není až tak podstatné, zda bude Gazu řídit Palestinská samospráva či nějaká mezinárodní autorita. Ale „pokud si Hamás udrží byť jen část své podzemní infrastruktury, bude nadále představovat nesnesitelnou hrozbu pro Izrael“. Prioritním úkolem armády tedy je „rozbít a znefunkčnit podzemní síť Hamásu, aby se zabránilo její rekonstrukci“.

ZBYNĚK PETRÁČEK

GENERÁL DREYFUS ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„Dámy a pánové, myslím, že moje pozice je zcela jasná – přesun české ambasády do Jeruzaléma považuji za gesto, které bude rozumné, historicky konzistentní a také mezinárodně obhajitelné. Jsem přesvědčen, že Česká republika tento krok dříve či později učiní. Jinými slovy, aby to bylo úplně jasné – Česká republika ambasádu do Jeruzaléma přesune, protože je to správné. Otázka nezní jestli, ale kdy,“ prohlásil premiér Petr Fiala ve čtvrtek 29. května 2025 na veřejném slyšení Senátu Parlamentu České republiky svolaném na téma Přesun velvyslanectví ČR do Jeruzaléma. (OdS.cz, 2. 6.)

■ ■ Dolní komora francouzského parlamentu v pondělí jednohlasně schválila posmrtné povýšení francouzského kapitána židovského původu Alfreda Dreyfusa na brigádního generála. Dreyfus byl před 130 lety křivě obviněn a odsouzen za velezradu v jednom z nejznámějších případů antisemitismu v historii. Pro hlasovalo před Dreyfusovými potomky všech 197 zákonodárců, informovala agentura AFP. Povýšení musí ještě schválit Senát, datum zatím není určeno. Zpravodaj zákona Charles Sitzenstuhl (Obnova) řekl, že hlasování vejde do dějin, a apeloval na senátory, aby text rychle přijali. Dodal, že Dreyfusovy ostatky by mohly být uloženy do Pantheonu, pařížského mauzolea určeného pro národní hrdiny. Pravomoc rozhodnout v této věci má však pouze francouzský prezident. (Křesťan dnes.cz, 3. 6.) ■ ■ Prestižní soutěž Vesnice roku letos slaví 30. ročník a mezi kandidáty na vítězství nechybí ani Kosova Hora z našeho regionu. Soutěž oceňuje obce, které se aktivně starají o svůj rozvoj, kulturní život a zapojení obyvatel do veřejného dění. Vesnice, které se do soutěže zapojí, musí ukázat nejen upravený vzhled, ale hlavně aktivní život svých obyvatel. Komise sleduje, jak obec pečuje o veřejná prostranství, jak lidé podporují místní spolky a jak se podílejí na společenském dění. Kosova Hora je obec s bohatou historií sahající až do 13. století, kdy byla založena jako hornická osada. Mezi pamětihodnosti patří kostel sv. Bartolomě-

je, zámecký park, židovský hřbitov nebo významná kosohorská synagoga, která připomíná někdejší židovskou komunitu. (Příbram.cz, 3. 6.) ■ ■ Kopřivnice: Účastníky dalšího Hudebního výletu do zdejšího Muzea nákladních automobilů Tatra v sobotu 7. června čekalo seznámení s další částí židovských hudebních tradic.

Kapitán Alfred Dreyfus. Foto archiv.

Zatímco v listopadu lidé mezi tatrovkami naslouchali hudbě sefardských Židů, tentokrát zněla především muzika vznikající v židovských komunitách ve východní a střední Evropě. Program Klezmer: Pomezí dvou světů přivezlo uskupení Ostrava Klezmer Band. Zněly jak temperamentní taneční melodie stylu freylekhs, tak i melancholické jidiš balady. Hlavním zážitkem byla ale poučená interpretace dochované hudby Johanou Černohorskou. Černohorská je v tomto ohledu skutečnou odbornicí a židovskou hudbu studovala i na londýnském Jewish Music Institute. (Kopřivnické noviny, 12. 6.) ■ ■ Poté, co ho tisk označil za Žida, rozhodl se Voskovec emigrovat, přestože mezi jeho předky nebyl později žádný Žid nalezen. Tři strážníci, jak si říkali podle populární písničky, ještě stihli na poslední chvíli utéct. V USA se pokoušeli prosadit v krajských spolicích, krajané jim ale nerozuměli. V březnu 1940 začali připravovat v New Yorku relace pro posluchače ve vlasti. Natáčeli zprávy z fronty, jejich písničky, glosy a scénky vysílaly Hlas Ameriky a britská BBC. Po válce Jiří získal místo v sekretariátu UNESCO v Paříži, pak s Anne založil komorní scénu, jenže se jim nedařilo. V květnu 1950 odjeli do USA a o rok později byl Jiří v New Yorku zadržen pro podezření ze špionáže pro komunisty. Jedenáct měsíců prožil v internačním táboře na Ellis Islandu a musel vyvracet, že hry Osvobozeného divadla a předválečné filmy nepropagovaly komunismus. (TV expres, 16. 6.)

■ ■ Od soboty 14. června je na pražském Vyšehradě k vidění putovní výstava *Má*

vlast cestami proměn, věnovaná obnovám památek v Česku a na Slovensku. Seznam Zprávy připravily výběr staveb, které se doslova vylouply do krásy. Téměř zaniklé kapličky, polorozpadlé tvrze, přestavbami poničené synagogy, zanedbaná selská stavení i celé hrady či klášterní komplexy. I více než tři desítky let po pádu socialismu je v Česku stále plno památek, které si zaslouží náročné opravy. Právě na stavby, které se takové opravy v posledních letech dočkaly, se zaměřuje tradiční akce *Má vlast cestami proměn*. Putovní výstava, pořádaná už 17. rokem spolkem Cestami proměn ve spolupráci s řadou dalších institucí, mapuje zdařilé rekonstrukce po celém Česku a nyní také na Slovensku. (Seznam Zprávy.cz, 15. 6.) ■ ■ Hrstka propalestinských aktivistů, která ve čtvrtek dorazila na veřejnou debatu s premiérem Petrem Fialou, jasně potvrdila, že svým chováním patří na úroveň čtvrté cenové skupiny. Žádné argumenty, žádný pokus o diskusi, žádný zájem o odpovědi, pouze křik, urážky a otrepané fráze. Je pravdou, že nepředvedli nic nového. Nic, na co bychom nebyli zvyklí ze sociálních sítí, kde na nás každý den vyskakují jejich příspěvky jako vystřižené z propagandy teroristického hnutí Hamás. Tentokrát jsme to však mohli sledovat v přímém přenosu. „Vy mi nekladete otázky, vy chodíte na moje akce, křičíte, demonstrujete, ale já bych s vámi rád mluvil. Rád bych vám vysvětlil svůj postoj, na který mám právo a který vychází z hlubokých lidských

Interiér synagogy v Kosově Hoře. Foto jd.

hodnot. Mně leží na srdci důstojnost těch lidí, já vidím řešení na Blízkém východě. Mám na to jiný názor než vy, ale bohužel se o tom nemůžeme bavit, protože na mě křičíte a nenecháte mě nic říct. Říkáte, že moje názory jsou naprosto nepřijatelné, aniž si je poslechnete. Omlouvám se, celý život se snažím, vedu k tomu studenty, angažoval jsem se jako občan, abychom mohli vést ve společnosti kultivovanou debatu. Nerozhořčuji se teď jako politik nebo premiér, na to se vykašlu, ale jako člověk, který celý život usiluje o to, aby v téhle zemi byla demokracie, kultivovaná diskuse a svoboda,“ reagoval ostře premiér za mohutného aplausu v sále. (FORUM 24.cz, 13. 6.)

jd

DOBRÁ SEZÓNA

Kaviareň, prezident a iné radosti

Nie som divadelný nadšenec a už vôbec nie kritik. Napriek tomu som v poslednej dobe viackrát navštívil bratislavské Mestské divadlo Pavla Országha Hviezdoslava. Do svojho repertoáru totiž cieľavedome zaraďuje predstavenia, ktoré vracajú do povedomia divákov (dnes často zabudnuté) udalosti a osobnosti nedávnej minulosti.

ŽIDOVSKÉ ZAČIATKY

Viaceré z týchto hier sa týkajú židovskej komunity. Na začiatku tejto série bol (aspoň pre mňa) *Antikvariát*, založený na reálnych udalostiach. Známy antikvariát v centre mesta, ktorý viac než 150 rokov vlastnila rodina Steinerovcov, arizoval slovenský spisovateľ Ľudo Mistrík (Ondrejov). Pôvodní majitelia sa stali jeho zamestnancami, v júni 1942 však arizátor listom informoval úrady, že Steinerovcov už nepotrebuje: „Zaistením a odtransportovaním týchto Židov neutrpí obchod ani slovenský štát, pretože som si už našiel náhradu v árijskej osobe...“ Vďaka tomu „zbytoční Židia“ odišli do nenávratna...

Následoval *Pressburger Fight Club*, príbeh zakladateľa sebaobraného systému krav maga Imiho Lichtenfelda a jeho priateľa, známeho zápasníka Davida Unreicha, ale tiež vzniku a prvých mesiacov existencie vojnového slovenského štátu. Všimol som si, že pre mnohých divákov predstavovali viaceré fakty prekvapujúcu novinku.

KAVIAREŇ CARLTON

Hra *Pozsony Dance Club* s podtitulom *Príbeh bratislavskej kaviarne* mala premiéru v decembri 2023. Historická a luxusná bratislavská kaviareň Carlton, ktorá sa nachádza v samom centre Bratislavy, približuje obecenstvu dejinné udalosti, ktoré sa odohrali pred oknami podniku medzi 1. marcom 1848 a koncom roku 2023. „Hovorkyňou“ kaviarne je Zuzana Kroneřová a jej slová dopĺňujú herci slovom, spevom a tancom. Kaleidoskop udalostí začína revolučným rokom 1848 a pred očami divákov sa postupne objavujú známe i menej známe príbehy zo života mesta a štátu. Nechýba rozpad monarchie a vznik Československa či atmosféra prvorepublikovej spoločnosti. Osobitne som bol zvedavý, ako hra stvárni obdobie holokaustu. Autorky Valeria Schulczová a Tereza Hladká rozložili tento proces do dvoch rovin, ktoré by som označil ako „ľudskú“

a „politickú“. V prvej mohli diváci sledovať vnútornú premenu obyvateľov, ktorí sa prispôbovali politickej zmene. Niektorí postupne pôvodné demokratické názory nahrádzali ideológiou a terminológiou nového režimu. Ďalší zas nahradili československé zmýšľanie novozískaným slovenským vlastenectvom.

Druhú rovinu predstavovalo prenášanie ideologických deklarácií do verejného priestoru. Na scéne pochodovali gardisti, vďaka lákadlám arizácie sa ohýbali morálne princípy a samozrejme nechýbali deportácie. Práve tieto scény som (z osobných aj odborných dôvodov) očakával so zvýšeným záujmom. Nesklamali. Začiatkom

bolo sústredovanie Židov, ktorí nervózne a vystrašene sedeli na svojich kufroch (tento predmet má dôležitú symbolickú úlohu aj v iných scénach, napríklad pri znázornení 50. rokov či emigrácie po auguste 1968). Následne nastupovali na spočiatku pomalú, no stále sa zrýchľujúcu kruhovú točňu. Diváci mohli počuť ich náreky a vidieť, ako z kruhu postupne vyletujú kufre aj ľudia. Nejednen z prítomných pri tejto scéne nezadržal slzy...

HITEROV PREZIDENT

V roku 2025 vyvolala očakávanie hra *Hitlerov prezident*. Na plagátoch fotografiu prezidenta Jozefa Tisa a názov inscenácie dopĺňali veľké písmená „KŇAZ. MARTÝR? VRAH!“. Premiéra sa uskutočnila 25. marca, teda v deň, kedy pred 83 rokmi odišiel prvý transport zo Slovenska. Scenár napísala (rovnako ako v prípade *Antikvari-*

átu) Ľuba Lesná, inšpirovaná knihou Madeline Vadkerty *Slovutný pán prezident*, ktorú som na stránkach tohto časopisu predstavil v minulosti. Už pred predstavením ma zaujal program. Čelná strana knižky bola bez textu. Jedinou ozdobou uhľovočierneho obalu bol malý strieborný obrázok ríšskej orlice, ktorá mala na hrudi slovenský dvojkríž. Obsah okrem zamyslení historikov či teatrologov tvorí kompletný text dialógov, doplnený zoznamom transportov z rokov 1942 a 1944/1945 a úryvkami zo smutne známeho Nariadenia 198/1942 o postavení Židov, známeho ako Židovský kódex.

Úvodnú scénu hry charakterizuje scenár stručne: Tisova cela. Za stolom sedí Jozef Tiso. Vojde Alfred Wetzler. V rámci deja sa prelínajú fiktívne dialógy týchto protagonistov s príbehmi z knihy *Slovutný pán prezident* a scénami z Osvieňcima, odkiaľ sa v apríli 1944 podarilo Wetzlerovi spolu s Rudolfom Vrhom utiecť a podať správu o tom, čo sa v táboře deje. Je to náročná a zároveň poučná dráma, ktorú by malo zhliadnuť čím viac ľudí z majoritnej spoločnosti.

V hre *Bratislavské srdce* Anna Grusková priblížila osud Alžbety Güntherovej-Mayerovej. Táto muzeologička a pamiatkarka musela v 50. rokoch v rámci Akcie B spolu s malým synom dobrovoľne opustiť rodnú Bratislavu. Aj v nedostojných podmienkach života v dedine na východe Slovenska dokázala zmysluplne využiť svoje schopnosti a prispela k záchrane zámku Betliar.

Koniec mája priniesol poslednú premiéru tejto sezóny. *Noc v Istanbule* je kritikou analýzou uplatnenia istanbulských dohovorov v slovenskej praxi. Mladá, ale v oboch častiach kedysi spoločného štátu etablovaná režisérka Alžbeta Vrzgula túto náročnú tému zvládla.

POST SKRIPTUM

Mesto Bratislava vyhlásilo výberové konanie na posty riaditeľa/ky a umeleckého riaditeľa/ky. Prihlásilo sa šesť dvojíc. Favoritmi boli doterajšia riaditeľka Valeria Schulczová a bývalý riaditeľ Slovenského národného divadla Matej Drlička. Podľa „zasvätených“ bol výsledok vopred známy, lebo Drlička je vraj „kámoš“ primátora Matúša Valla. Ostro sledovaný konkurz prebehol podľa Transparency International transparentne. Komisia vybrala Vladislavu Fekete, ktorá dosiaľ viedla Divadelný ústav. Uvidíme, čo pod jej vedením prinesú budúce sezóny.

PETER SALNER

Chad Bryant

SOUNÁLEŽITOST S MODERNÍM MĚSTEM

■ Kniha líčí dějiny Prahy od časů českého národního obrození v první polovině 19. století až do současnosti. Autor nás seznamuje se životem a dílem pěti různých osobností z různých časových úseků, ale i velice odlišného národnostního a sociálního původu (obrozenec autor Karel Vladislav Zap, novinář Egon Erwin Kisch, tesař a komunista Vojtěch Berger, herečka Hana Frejková, dcera Ludvíka Frejky, odsouzeného ve zinscenovaném procesu s R. Slánským, a Duong Jirásková, vietnamská dívka žijící v dnešní Praze). Bryantova publikace je pohledem jak zvnějšku, tak zvnitřku, přináší neotřelé, čerstvé postřehy a součty a nové vnímání nedávných i současných dějin Prahy.

Chad Bryant je americký historik zabývající se střední a východní Evropou, zejména českými zeměmi. Působí jako profesor historie na University of North Carolina v Chapel Hill. Dějinám Prahy se věnuje dlouhodobě, v roce 2007 vyšla (také v Argu) jeho práce *Praha v černém*, pojednávající o české metropoli za druhé světové války.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2024. Z angličtiny přeložil Pavel Vereš. 325 stran, dop. cena 498 Kč.

Pavel Markovič Polian

DOPISY Z POPELA

■ Kniha ruského historika Pavla Poliana, jejíž podtitul zní *Záznamy židovského sonderkommanda v KT Auschwitz*, je první kompletní edicí všech devíti textů, které se dosud podařilo objevit v půdě a popelu bývalého koncentračního tábora Osvětim-Březinka.

V obsáhlém úvodu a poznámkovém aparátu podává autor zevrubnou zprávu o židovském sonderkommandu a jeho situaci v koncentračním táboře, o nálezech záznamů jeho členů, jejich stavu a rekonstrukci.

Hlavní část představuje devět textů šesti autorů, přinášejících hrůzný obraz osvětimské továrny na smrt očima mužů, kteří byli nuceni konat v plynových komorách a krematoriích tu nejděsivější práci. Jak napsal jeden z nich: „Dantovo *Peklo* je ve srovnání se skutečným peklem zde až směšné.“

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2025. Z němčiny přeložil Aleš Valenta. 640 stran, dop. cena 795 Kč, v e-shopu nakl. 636 Kč.

Z NOVÝCH KNIH

Bernd Ulrich Schipper

STRUČNÉ DĚJINY STAROVĚKÉHO IZRAELE

■ Těžko v rámci staroorientálního bádání nalezneme oblast, v níž došlo za posledních roků k tak zásadním změnám, jako jsou dějiny Izraele. Řada klasických tezí je nadále neudržitelná, ať už se týkaly počátků Izraele na konci druhého tisíciletí př. n. l., doby královské, babylonského exilu či perského období. Bernd Ulrich Schipper v publikaci z roku 2023 líčí na základě archeologických i dalších nebiblických pramenů dějiny starověkého Izraele zcela novým způsobem. V jeho zorném poli se ocitají izraelská města, události, chrámy a kultury, o nichž Bible mlčí. Každý, kdo se chce na základě nejnovějšího historického bádání dozvědět něco o dějinách tvořících pozadí biblických příběhů, by si měl tuto knihu přečíst.

Bernd U. Schipper, nar. 1968, je profesor Starého zákona na Humboldtově univerzitě v Berlíně, specializuje se na dějiny Izraele ve staroorientálním světě.

Vydalo nakl. Kalich v Praze roku 2025. Z němčiny přeložila Michaela Otterová. 160 stran, dop. cena 288 Kč.

ZEMŘEL JIŘÍ MUNK

(2. listopadu 1932 – 5. června 2025)

Dne 5. června zemřel v Praze architekt Jiří Munk. Bylo mu 92 let a téměř do

Foto: Archiv Post Bellum.

konce života jsme ho mohli vidět v pražské obci, elegantního, štíhlého, noblesního. Věk na něm díky pravidelnému sportování nebyl příliš znát.

Dětská léta prožil spolu se sourozenci bratrem Viktorem a sestrou Helenou v Brandýse nad Labem, odkud pocháze-

la jeho maminka Olga. Rodina vlastnila ve městě neoklasicistní vilu, v níž měl jeho otec, JUDr. Adolf Munk, také advokátní kancelář a na půdě prostor pro své záliby – malování a truhlářinu. Umělecký talent po něm zdědil nejstarší syn Viktor, autor pozoruhodných obrazů, připomínajících lidové a naivní umění, které však za života nikdy nevystavil. Zemřel roku 1997.

Šťastné období spokojené a v Brandýse oblíbené rodiny přerušila okupace a protektorát. Otec, který nemohl vykonávat praxi, se stal představeným zdejší židovské komunity a připadl mu těžký úkol vypravit roku 1942 transport místních Židů. V lednu 1943 byli deportováni i Munkovi. Otec s Viktorem byli poslání do Osvětimi na podzim 1944, nejmladší Jiří s maminkou přežili v Terezíně, sestra Helena byla vyměněna za válečné zajatce. V ghettu se s maminkou dočkal osvobození, pro své bývalé sousedy přijeli tehdy do Terezína brandýští skauti. Jak Jiří Munk vzpomíná, jeli nazpět jenom tři – on, maminka a paní z nedaleké vesnice. Otec Adolf zahynul, Viktor a Helena přežili.

Po válce absolvoval gymnázium a sám studoval náboženství s rabinem G. Sicheřem. Tóru i hebrejštinu si sice osvojil, ale vystěhování do Izraele i práci pilota odmítl. Po únoru 1948 měl kvůli „buržoaznímu původu“ potíže již u maturity; chtěl studovat medicínu, ale nakonec byl – s pomocí bratrových výkresů – přijat na UMPRUM. Vzápětí zamířil jako „výměna“ na ČVUT, obor architektura. Po absolvování nemohl najít práci, chvíli byl dokonce vězněn, poté byl přijat alespoň do spotřebního družstva Jednota, kde mohl projektovat a opravovat prodejny, hospody či nákupní střediska. Zpestřením jeho práce se stala v 60. letech rekonstrukce obchodní sítě na Královské cestě v Praze.

Roku 1959 se seznámil se svou budoucí ženou Alenou Synkovou, vnučkou známého nakladatele (zemřela roku 2008), s níž později psal scénáře k oblíbeným večerníčkům; v této činnosti pokračovali v 90. letech, kdy své příběhy i publikovali. Roku 1965 se jim narodila dcera Hana.

Po pádu komunistického režimu pokračoval v práci a s manželkou se zapojili do činnosti pražské obce: ve správě židovského majetku (Matana, a. s.) se tak uplatnila i jeho profese architekta. Svým osudem i zájmy byl pevně spjat s naším společenstvím a bude nám velmi scházet.

(am, www.pametnaroda.cz)

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

Varhanní koncerty

■ I v létě pokračují koncerty v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská ulice 7). Konají se **30. července**, kdy na varhany zahraje Marie Pochopová skladby J. S. Bacha, F. Liszta, C. Francka a A. Guilmana; poté **27. srpna**, kdy v podání Ondřeje Valenty vyslechnete skladby G. F. Händela, F. Liszta, J. S. Bacha a J. Temla. Začátky jsou v 18 hodin, vstupné dobrovolné.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

Auditorium OVK, Maiselova 15, Praha 1, 3. patro

■ Ve středu **16. července** od 18 hodin se koná přednáška o Bertě von Suttner, pražské rodačce z rodu Kinských, která jako první žena na světě obdržela v roce 1905 Nobelovu cenu míru. S jejím osudem vás seznámí přední český esperantista Petr Chrdle, autor knihy *Berta Suttnerová*. Přednáška představí tuto osobnost jako bojovnici za mír, proti antisemitismu, za práva žen i jako spisovatelku. Dozvíte se také více o jejím komplikovaném soukromém životě a přátelství s Alfredem Nobellem. Vstup volný.

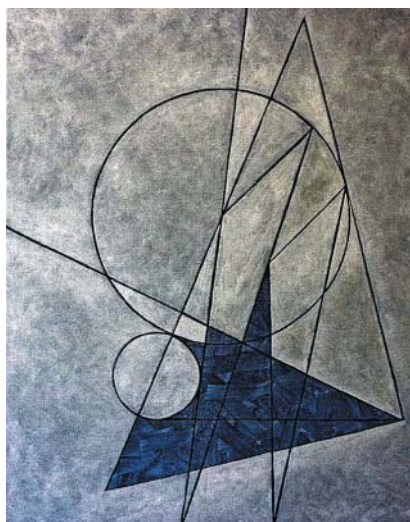
FESTIVAL PRO ŽIDOVSKOU ČTVRŤ V BOSKOVICÍCH

■ Ve dnech **10.–13. července** se koná již 23. ročník Festivalu pro židovskou čtvrť v Boskovicích. Během čtyř červencových dnů zazní hudba nejrůznějších žánrů v amfiteátru letního kina, zámeckém skleňníku, synagoze či panském dvoře, pořádají se filmová a divadelní představení, přednášky, konají se výstavy, workshopy, autorská čtení a komentované prohlídky nejdejší židovské čtvrti.

Upozorňujeme například na výstavu Loli Kantor, která se narodila v Paříži polským židovským rodičům, kteří přežili holokaust, polovinu života strávila v Izraeli a později odešla s rodinou do USA. Procestovala místa v ČR, Polsku a na Ukrajině, aby na fotografiích dokumentovala přítomnost židovské kultury v 21. století. Autorka na festival přijede, setkat se s ní můžete **12. července** v poledne v boskovické synagoze, kde bude od **10. července do 31. října** výstava jejich snímků.

V Židovském obecním domě se během festivalu a letní prázdninové sezony představují nejrůznější témata spojená s židovstvím; loni se týkala 7. října 2023 a útoku teroristů Hamásu na Izrael. Letos tu bude od **10. července do konce října** předsta-

KULTURNÍ POŘADY

Grafika Josefa Haringa ze Staré synagogy v Plzni.

vena série kolážových maleb absolventky ateliéru malby Vysoké školy umělecko-průmyslové Josefiny Puah Klimentové. Zobrazuje rodinná setkání u svátečního stolu inspirovaná židovskou tradicí a zkušeností. Setkání s autorkou se koná **10. července** v 18.30.

13. července ve 13.30 se koná přednáška známé politoložky a ředitelky Herzlova centra izraelských studií na UK Ireny Kalhousové na téma Izraelsko-palestinský konflikt a region Blízkého východu. Celý program a informace naleznete na www.boskovice-festival.cz.

ŽIDOVSKÝ FESTIVAL HA-MAKOM V HOLEŠOVĚ

■ Holešovský židovský festival se letos koná po 25. a to ve dnech **22.–26. července**. I ten nabízí bohatý program sestávající z přednášek, autorských setkání, kurzů, koncertů a komentovaných prohlídek v kulisách krásného historického města.

Do Holešova přijedou například klezmerová kapela Trombenik, americký hudebník Yale Strom se svou formací Hot Pstromi, válečný zpravodaj Jakub Szántó a politoložka Irena Kalhousová, moderátor ČT Josef Kvasnička a spisovatel a novinář Stanislav Motl. Do jeho programu bude zařazeno také setkání s českým fotografem Jindřichem Buxbaumem, který na úvod festivalu zahájí výstavu *Svatý Jeruzalém* (již připravil další významný fotograf Jindřich Štreit). Zapojí se jak místní, tak i nadregionální historikové, jako jsou Jan Ma-

chala, Karel Bartošek, Daniel Soukup z Centra judaistických studií Univerzity Palackého v Olomouci nebo hebraista, spisovatel a překladatel Achab Haidler. Program naleznete na www.zidovskyyfestival.cz.

FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY V TŘEBÍČI

■ V termínu **30. července – 3. srpna** se v Třebíči koná druhý ročník festivalu židovské kultury *Male chajim*. Těšit se můžete na přednášky, workshopy pro dospělé i děti, divadla, filmy a koncerty. Program zahrnuje například vystoupení Ostrava Klezmer Bandu a Musicy Poetica, divadelní představení *Pan Halpern a pan Johnson* a komentované prohlídky židovského hřbitova s Václavem Fredem Chvátalem. Program viz www.mkstrebic.cz.

PROGRAM V OPRAVENÝCH PAMÁTKÁCH

■ Také v rekonstruovaných a revitalizovaných židovských památkách se v létě konají kulturní akce. Například v synagoze v Březnici lze až do září zhlédnout výstavu architekta a herce Davida Vávry *Obrazy ze Svaté země*. V synagoze v Jičíně můžete každý prázdninový pátek v době od 10 do 17 hodin nahlédnout do duchovního a kulturního židovského dědictví prostřednictvím nahrávek kantoriálních zpěvů a živě zachycených bohoslužeb.

Ve Staré synagoze v Plzni bude během prázdnin přístupná výstava obrazů výtvarníka Josefa Haringa (nar. 1952), který od 90. let žije a tvoří v Plzni. Je představitelem abstraktní a konstruktivní malby a grafiky, vytváří výrazné lineární a geometrické obrazy, často pracuje se symboly a jeho obrazy se vyznačují skrytými významy. Výstavu připravil Radovan Kodera.

Přehled všech pořadů a veškeré informace o objektech naleznete na www.10hvzd.cz.

FILMOVÝ KLUB

■ JCC filmový klub a festival Kolnoa zvou dne **15. července** od 19 hodin do Kina Pilotů na českou premiéru polsko-izraelsko-amerického snímku *Židé volbou* (Jews by Choice) a následnou diskusi s režisérkou Justynou Gawelko.

Snímek se odehrává v městečku Krnov a zachycuje mnohaletou a složitou snahu zdejších obyvatel navrátit život opravené místní synagoze tím, že ač Nežidé, vytvoří novou židovskou komunitu.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ E-learning Lauderových škol nabízí on-line kurzy židovských studií a hebrejštiny, nově dokonce i létě. Konají se letní kurzy hebrejštiny, zaměřené na konverzaci nebo současnou izraelskou prózu a porozumění literárnímu textu. Do **poloviny července** pak probíhá zápis do klasických kurzů, v nabídce najdete kromě hebrejštiny všech úrovní také nové přednášky o judaismu. Aleš Weiss např. nabídne přehled o židovských představách o Bohu, Filip Friedman mj. nabídne přednášky o Talmudu a Mišně, kde se posluchači seznámí se základními pilíři rabínské literatury. Kromě toho po roce otevíráme kurz hebrejštiny pro naprosté začátečníky. Veškeré informace k přihlašování najdete na <https://www.lauder.cz/lauderovy-skoly/e-skola>. *ag*

MACHOL ČECHIA

■ Ve dnech **2.–6. července** se v Kralupech nad Vltavou koná mezinárodní festival izraelských tanců Machol Čechia. Ukázka tanců se uskuteční **4. července** od 16 hodin na letním koupališti tamtéž. Více informací na www.besamim.cz.

DOBROVOLNICKÁ BRIGÁDA

■ Nadační fond obětí holocaustu pořádá další dobrovolnickou brigádu, tentokrát na židovském hřbitově v Mladé Boleslavi. Koná se **2. července**, odjezd v 9 hodin, návrat v 17 hodin, vše potřebné máme s sebou. Pokud chcete pomoci registrujte se laskavě na e-mailu mala@fondholocaust.cz.

SYNAGOGA NA PALMOVCE

■ V létě můžete ve vysílání Českého rozhlasu stanice Vltava poslouchat cyklus názvem *Zakázané léto*, jenž se věnuje zakázané kultuře ve 20. století. Zazní literární a hudební pořady, četba na pokračování, tematické seriály atd. Úvodní koncert k cyklu se koná **3. července** od 18 hodin v synagoze na Palmovce. V synagoze (a v rozhlasovém vysílání) představí smyčcové kvarteto Krása Quartet hudbu skladatelů Hanse Krásky a Ervína Schulhoffa, skladby Filipa Topola a Psích vojáků zahraje kapela Květy.

Vstup na koncert je zdarma.

HUDBA V SYNAGOGÁCH PLZEŇSKÉHO REGIONU

■ V létě se koná již 24. ročník festivalu Hudba v synagogách plzeňského regionu. V pondělí **7. července** od 17 hodin

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

Synagoga v Luži.

v synagoze v Hartmanicích vystoupí klavírní rodák, hlavní protagonista a zakladatel tohoto festivalu, houslista a koncertní mistr České filharmonie Miroslav Vilímc se svým kvartetem. Zazní komorní díla W. A. Mozarta a Františka Adama Míči. Vystoupí i violoncellistka Dominika Weiss Hošková, která přednese díla Jacquese Offenbacha a Davida Poppera. Následují koncerty v Kasejovicích (**3. srpna**), bavorském Flossu (**7. září**) a ve Kdyni (**9. září**).

LETNÍ ŠÁBES V LUŽI NA CHRUDIMSKU

■ Ve dnech **25. a 26. července** opět ožije lužská synagoga. Již počtvrté se zde chystá akce s názvem Letní šábess v synagoze, které se pravidelně účastní potomci bývalých členů někdejší lužské židovské náboženské obce. Židovská komunita je zde doložena přes 500 let až do holocaustu. Poslední bohoslužba se konala v roce 1942 před odchodem do transportu. Po 80 letech v roce 2022 se poprvé povedlo shromáždit minjan a bohoslužbu znovu uskutečnit. Od té doby se potomci této komunity sjíždějí každé léto, aby se ve staré synagoze sešli, vzpomínali a slavili šabat. Letos slibuje přítomnost mnoho z nich, včetně hostů ze zahraničí (rodina Schwarzova z USA).

Program začne v pátek **25. července** v 19.30 modlitbou, pokračovat bude potom v sobotu v 10.00 obvyklou sobotní bohoslužbou, kterou povede kantor pan Daniel Vaněk.

Po skončení sobotní bohoslužby promluví historička Alžběta Langová krátkou přednáškou o historii zdejší komunity a jejích významných osobnostech. Lze se účastnit i společného oběda, v případě zájmu, prosíme, nahlaste se na e-mail: alzbeta.langova@post.cz. *al*

KOMENTOVANÉ PROHLÍDKY

■ Večerní komentovaná prohlídka v Jeruzalémské synagoze v Praze 1 se koná **29. července** od 19 hodin. Na úvod rozezní Václav Peter zdejší unikátní varhany. Jednotné vstupné 100 Kč. Vstupenky na www.synagogue.cz nebo v omezeném počtu před začátkem.

PRO TURNOVSKOU SYNAGOGU

■ Klenoty pro turnovskou synagogu – tak se jmenuje veřejná sbírka a zároveň kampaň, jejímž cílem je získat finanční prostředky na výrobu replik původních židovských liturgických předmětů – koruny, štítu a nástavců na Tóru i ukazovátka –, které kdysi neodmyslitelně patřily k místní synagoze.

Originály těchto předmětů pocházejících z Turnova byly během druhé světové války převezeny do Prahy a po mnoho let se sem vracely pouze jako výpůjčky. Kvůli nevhodným podmínkám pro dlouhodobé vystavení už to ale nadále není možné. Repliky, které nyní plánujeme nechat zhotovit, by synagoze zůstaly natrvalo a mohly by být přístupné veřejnosti po celý rok. Na jejich výrobě se budou podílet pedagogové a studenti renomované turnovské šperkařské školy. Repliky budou vytvořeny z mosazi, poté postříbřeny a pozlaceny, a budou co nejvěrněji odpovídat původní podobě z půle 19. století.

Cílem kampaně je získat 350 000 Kč – částka pokryje výrobu kopií i úpravu vitriny pro jejich celoroční vystavení. Sbíрку můžete podpořit: příspěvkem na transparentní účet 2803172649/2010; do sbírkové pokladničky – jedna je umístěna na pultu turnovského infocentra, druhá v synagoze; účastí na benefičních koncertech v synagoze.

Během letních prázdnin po dobu devíti týdnů proběhne celkem devět aukcí, každá vždy od pondělí do neděle. Jejich výtežek je určen na výrobu těchto replik. Jednotlivé aukce budou postupně zveřejňovány na profilu facebook.com/SynagogaTurnov.

Kulturní program a další informace naleznete na adrese www.synagoga-turnov.cz.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **júli** oslávia narodeniny: pani Jana Luptáková, nar. 22.7. – 51 rokov, a pán Filip Wolt, nar. 24.7. – 17 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

So smútkom oznamujeme, že 24. mája zomrel MUDr. Peter Galát vo veku 82 rokov. Nech je jeho duša zviazaná do zväzku večného života.

Zichrono livracha.

So smútkom oznamujeme, že 2. júna zomrela vo veku 79 rokov pani Judita Suchánová. Nech je jej duša zviazaná do zväzku večného života. *Zichrono livracha.*

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** oslávia narodeniny: pán Daniel Archleb – 50 rokov; pán Vladimír Donner – 79 rokov; pani Eva Dugová – 81 rokov; pani Eva Engellová – 76 rokov; pani Ing. Agnesa Grossová – 79 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 87 rokov; pani Mgr. Soňa Ištvanová Péterfi – 77 rokov; pani Oľga Konečná – 77 rokov; pani Mariana Kopelmanová – 72 rokov; pani Tatiana Kráčmarová – 78 rokov; pani Verona Kramárová-Kuška – 50 rokov; pani Zita Kurzová – 81 rokov; pán PaedDr. Ivan Pasternak – 81 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 89 rokov; pán Ing. Tomáš Salamon – 71 rokov; pán Juraj Steiner – 79 rokov; pani Prof. Ing. Zuzana Sternová – 78 rokov; pani Mária Strelecká – 83 rokov; pán Ivan Teplý – 83 rokov; pán František Tepper – 78 rokov; pani Ing. Katarína Traubnerová – 79 rokov; pán RNDr. Eduard Ujházy – 79 rokov; pani Agneša Urbanová – 90 rokov, a pán Ing. Ján Wister – 78 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRNO

V **červenci** oslaví narodeniny: Tamara Anna Hořinková, nar. 1.7. – 7 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 53 let; pan Artemii Pikulin, nar. 4.7. – 22 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 37 let; pani Lýdia Feroová, nar. 8.7. – 87 let; slečna Lea Burešová, nar. 14.7. – 16 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 75 let; pan Yotam Kreiman, nar. 24.7. – 39 let; pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 81 let, a pani Nicole Engelsmannová, nar. 31.7. – 54 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO DĚČÍN

V **červenci** oslavujú: pani Kamila Kopřivová; pani Irena Kubešová; pan Lukáš Kypť; pani Nikola Popperová; pan Alexander Shonert a pan Pavel Weil Vít.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KARLOVY VARY

V **červenci** oslaví narodeniny: pani MUDr. Nikol Märzová, nar. 4.7. – 38 let, a pan Valeriy Ukhov, nar. 7.7. – 56 let. Přejeme jim hodně zdraví, a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **júli** oslávia narodeniny: pán Ing. Ernest Ackermann – 70 rokov; pani Ilona Gregorová – 96 rokov; pán Peter Haber – 77 rokov; pani PhDr. Nadežda Lambertová – 81 rokov; pani Mgr. Eva Novotná – 77 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan – 74 rokov; pán Igor Rolný – 85 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová – 74 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalamon – 74 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO LIBEREC

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Eszter Honti, nar. 7.7. – 57 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO OLOMOUC

V **červenci** oslavujú: pan MgA, PhD. Daniel Hrbek, nar. 29. 7. – 54 let; pani Andrea Dorazilová, nar. 26. 7. – 32 let; pani Barbora Dorazilová, nar. 21. 7. – 28 let; pani Linda Dorazilová, nar. 27. 7. – 23 let, a pani Yulia Gutschabes, nar. 20. 7. – 37 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO OSTRAVA

V **červenci** oslaví narodeniny: pani PhDr. Zuzana Čaplová – 76 let; pani Jindřiška Danelová – 93 let; pani Evženie Mádllová – 76 let, a pan Petr Suchý – 53 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny naši členové: pan Libor Běleš – 52 let; pani Kateřina Mikulcová – 47 let; pan Karel Steiner – 72 let; pani Klára Tydlitátová – 40 let, a pan Ladislav Václavík – 72 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PRAHA

V **červenci** oslaví narodeniny: pan Yechiel Bar-Chaim, nar. 15.7. – 80 let; pani Nataša Bednářová, nar. 26.7. – 80 let; pan Ivan Berkovič, nar. 29.7. – 77 let; pan Petr Bielický, nar. 16.7. – 77 let; pani Nině Bourová, nar. 28.7. – 86 let; pani Dagmar De Blasio Denčíková, nar. 23.7. – 80 let; pani Jana Fikart, nar. 28.7. – 98 let; pani Arie Gillon, nar. 31.7. – 79 let; pan Robert Grün, nar. 26.7. – 77 let; pani Alena Herštusová, nar. 30.7. – 85 let; pani Ilona Homolková, nar. 23.7. – 91 let; pani Jana Jansto-

vá, nar. 7.7. – 82 let; pan Jan Jelínek, nar. 19.7. – 85 let; pan Jiří Káš, nar. 16.7. – 75 let; pani Jana Kosáková, nar. 22.7.1950 – 75 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 96 let; pani Lucie Ledererová, nar. 16.7. – 84 let; pani Hana Neremutová, nar. 12.7. – 100 let; pani Marta Neužilová, nar. 29.7. – 93 let; pan Petr Ney, nar. 21.7. – 75 let; pani Hedvika Palečková, nar. 29.7. – 86 let; pani Annel Pavlásková, nar. 27.7. – 91 let; pani Taťana Pospíšilová, nar. 13.7. – 80 let; pani Zuzana Preissová-Fried, nar. 11.7. – 81 let; pan Petr Schlosser, nar. 29.7. – 80 let; pan Pavel David Sivor, nar. 28.7. – 91 let; pani Magdaléna Stecherová, nar. 24.7. – 83 let; pani Marta Suková, nar. 23.7. – 77 let; pani Hana Šmejkalová, nar. 14.7. – 78 let; pani Věra Tomanová, nar. 5.7. – 94 let, a pan Petr Willheim, nar. 19.7. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že v neděli 8. června zesnula pani Henrietta Lineckaja ve věku 91 let. Se zesnulou jsme se rozloučili v obřadní síni na Novém židovském hřbitově v Praze. Nechť je její duše přijata do svazku večného života! *Zichrono livracha*

S lítostí oznamujeme, že 5. června zemřel ve věku 92 let pan Ing. arch. Jiří Munk, přeživší holokaust, pronásledovaný i za komunismu. Nechť je jeho duše přijata do svazku večného života! *Zichrono livracha.*

S lítostí oznamujeme, že 5. června zesnul pan Max Bergmann ve věku 89 let. Nechť je jeho duše přijata do svazku večného života!

Zichrono livracha.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júli** oslávia svoje narodeniny: pani Fani Izraelová – 79 rokov; pán Mgr. Ivan Krišák – 47 rokov, a pani Mgr. Petra Oláhová – 49 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO TEPLICE

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 68 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 79 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 61 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 75 let. *Ad mea veesrim šana.*

Úmrtí

S hlubokým zármutkom oznamujeme, že dne 13. června ve věku 79 let zemřel pan Antonín Gideon Brinzanik. *Zichrono livracha.*

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **júli** oslávia svoje narodeniny: pán Egon Guttman, nar. 19.7. – 68 rokov; pani Natália Letková, nar. 22.7. – 46 rokov; pán Juraj Schlesinger, nar. 17.7. – 70 rokov; pán Igor Schlesinger, nar. 17.7. – 43 rokov; pani Romana Schlesingerová, nar. 28.7. – 39 rokov, a pán Ľubomír Valent 24.7. – 66 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ZDROJE PRO HAMÁS

Britská vláda a několik charitativních organizací se sídlem ve Velké Británii údajně přímo financovaly Hamás v Pásmu Gazy. Vyplývá to z vyšetřování izraelské televizní stanice N12, které vychází z oficiálních dokumentů britského ministerstva zahraničí a bezpečnostních zdrojů získaných organizací NGO Monitor a vztahuje se k listopadu 2022.

Materiál s názvem Britský plán humanitární pomoci pro okupovaná palestinská území počítal s přidělením desítek milionů liber v hotovosti, které měly být skrze organizaci UNICEF rozděleny na Západním břehu a v Gaze. Realizace pomoci v Pásmu Gazy však probíhala prostřednictvím ministerstva sociálního rozvoje, které vede Ghazi Hamád, významný představitel Hamásu.

Přítomnost Muslimského bratrstva a Hamásu ve Velké Británii sahá desítky let do minulosti. A tak není divu, že Udi Levy, bývalý šéf protiteroristického oddělení Mosadu, potvrdil v rozhovoru pro N12, že „Spojené království se stalo hlavní západní zemí, která převádí finanční prostředky Hamásu, a to i po 7. říjnu“. Podle Levyho se jedná o finance shromážděné prostřednictvím fiktivních organizací a maskované jako humanitární pomoc. Oz Noy, bývalý vedoucí oddělení Šin Be pro Izrael a zahraničí, dodal, že Hamás vyvinul sofistikovaný paralelní finanční systém, který dokáže shromažďovat, převádět a prát peníze v globálním měřítku.

STÁNKY ZA PLACHTOU

Na 55. leteckém veletrhu v Le Bourget v Paříži, jenž se konal na sklonku června a má dlouhou tradici, byl v noci před zahájením akce znemožněn vstup na část izraelských stánků. Pět hlavních stánků izraelských společností Elbit Systems, Rafael, IAI, UVision a Aeronautics bylo obestaveno černou plachtou poté, co vystavovatelé odmítli odstranit z expozice útočné a kinetické zbraně. Na organizátory údajně vyvinula tlak francouzská vláda.

Tři menší izraelské stánky, které nevystavovaly žádné zbraně, a stánek izraelského ministerstva obrany zůstaly otevřené. Letecká výstava se koná uprostřed eskalujícího konfliktu na Blízkém východě.

CHODNÍKY Z NÁHROBKŮ

V ukrajinském městě Záporoží, které čelí opakovaným ruským útokům, byly nalezeny desítky starých židovských náhrobků, ukradených a znovu použitých jako sta-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Alfred Brendel. Foto Regina Schmeken.

vební materiál během sovětské éry (praxe, kterou známe i od nás). Nálezy, které pocházejí ze hřbitova založeného v roce 1903, se v 60. letech minulého století staly součástí schodů, chodníků a budov ve čtvrti Kalantyrivka.

Před ruskou agresí byl spuštěn (a během války pozastaven) rozsáhlý program na ochranu židovské paměti na Ukrajině: instalace přes 130 pamětních desek na hřbitovech a místech pohřebišť obětí holokaustu a zavádění kamerových systémů na ochranu židovských památek.

FALEŠNÁ VIDEOA

V souvislosti s konfliktem mezi Izraelem a Íránem se na internetu šíří zavádějící videa, obrázky generované umělou inteligencí a fotografie s nesprávnými popisky.

Britská faktografická skupina Full Fact během prvního týdne útoků ověřila přes deset příkladů virálních dezinformací, včetně široce sdílených obrázků, které falešně tvrdí, že zachycují íránské rakety v Tel Avivu a protirežimní protesty v Teheránu. Video s popiskem „Soudný den v Tel Avivu“ zdánlivě zachycuje město zničené bombardováním. Záznam byl však zveřejněn on-line ještě před začátkem vzájemných útoků a obsahuje jasné známky generování umělou inteligencí.

NOVÝ POLSKÝ PREZIDENT

Na počátku června byl polským prezidentem zvolen Karol Nawrocki, pravicový historik zapojený do snah Polska o revizi histo-

rie holokaustu s cílem minimalizovat roli místních kolaborantů. Nawrocki ve druhém kole voleb těsně porazil Rafała Trzaskowského, liberálně-centristického starostu Varšavy. Jeho zvolení znamená návrat k moci pro stranu Právo a spravedlnost (PiS).

Volby měly velký význam pro to, jak Polsko připomíná šoa. PiS delegitimizovala výzkum polského antisemitismu nebo Poláků, kteří se podíleli na vraždách Židů. Ač se nakonec takové obvinění řeší jenom jako přestupek, kritici tvrdí, že měl odstrašující účinek na historický výzkum.

ZEMŘEL ALFRED BRENDEL

17. června zemřel v Londýně slavný pianista a autor Alfred Brendel. Narodil se roku 1931 ve Wiesenbergu na severní Moravě (dnes Loučná nad Desnou). Když mu byly tři, rodina se odstěhovala do Záhřebu, kde se Alfred začal učit na klavír, a později do Grazu, v němž studoval na konzervatoři. Od 16 let se vzdělával převážně samostudiem. V roce 1949 získal čtvrtou cenu v prestižní Busonih soutěži, která odstartovala jeho dráhu.

Jeho koncertní a nahrávací kariéra trvala přes půl století. Proslavil se hlavně interpretací Beethovenovy hudby a jako první nahrál kompletní klavírní dílo tohoto umělce. Zabýval se Haydnem, Schubertem a Brahmssem, zasloužil se také o oživení zájmu o Lisztovu klavírní hudbu. V roce 1971 se přestěhoval do Londýna, kde se usadil v Hampsteadu. Svůj poslední veřejný koncert odehrál ve Vídni v roce 2008, poté publikoval básně a eseje, přednášel a pokračoval ve výuce a vedení mistrovských kurzů. K jeho osobnosti se ještě vrátíme. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 6. 2025.

Cena 50 Kč (2,20 €)